Jaromír Synek & Gabriela Všetičková

Drazí

Dear all (III.)

Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce z let 1934 a 1935
Bohuslav Martinů's letters to his family in Polička in 1934 and 1935

Dear all (III.)

Jaromír Synek & Gabriela Všetičková

Dear all (III.)

Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce z let 1934 a 1935
Bohuslav Martinů's letters to his family in Polička in 1934 and 1935

Univerzita Palackého v Olomouci
Palacký University Olomouc

Olomouc 2021

K tisku doporučili:
Reviewed and recommended by:
prof. Mgr. et MgA. Vít Zouhar, Ph.D.
PhDr. Martin Flašar, Ph.D.

Vydáno za finanční podpory Grantové agentury České republiky GAČR v rámci projektu Kritická edice korespondence Bohuslava Martinů – první část, 18-09277S.

Published with the kind support of the Czech Science Foundation GAČR as a part of the project The Bohuslav Martinů's Correspondence. Critical Edition: First part, No. 18-09277S.

Neoprávněné užití tohoto díla je porušením autorských práv a může zakládat občanskoprávní, správněprávní, popř. trestněprávní odpovědnost.

Unauthorized use of the work is a breach of copyright and may be subject to civil, administrative or criminal liability.

© Jaromír Synek a Gabriela Všetičková, 2021
© Univerzita Palackého v Olomouci, 2021
Translation © Adam Prentis, Jiří Malaník, 2021

1. vydání
First Edition

DOI: 10.5507/pdf.21.24458649
ISBN 978-80-244-5864-9 (print)
ISBN 978-80-244-5865-6 (online : PDF)

ÚVODEM

INTRODUCTION

Bohuslav Martinů (8. 12. 1890 – 28. 8. 1959) patří mezi nejvýraznější představitele české a světové hudby 20. století. Ke zpracování a zpřístupnění pramenů vážících se k jeho životu a tvorbě dochází však pouze pozvolna. Zejména skladatelova dochovaná korespondence, která obsahuje více než 2 000 archivních dokumentů uložených ve veřejných i soukromých sbírkách v České republice a v zahraničí (Centrum Bohuslava Martinů v Poličce, Institut Bohuslava Martinů v Praze, České muzeum hudby v Praze, Moravské zemské muzeum v Brně, Paul Sacher Stiftung a archivy dalších institucí), je doposud publikována pouze fragmentárně.

Nejrozsáhlejší část z tohoto souboru představuje korespondence Bohuslava Martinů s rodinou deponovaná v Centru Bohuslava Martinů v Poličce, která čítá celkem 638 položek. Všechny je možné vyhledat v Online databázi Institutu Bohuslava Martinů, kde se soustřeďují základní údaje k jednotlivým dopisům a kde je od roku 2017 uložen i diplomatický přepis všech dopisů rodině včetně rozsáhlého poznámkového aparátu. Nyní na internetovou databázi navazuje i tato edice knižní. Klade si za cíl zpřístupnit odborné i laické veřejnosti rodinnou korespondenci skladatele v její celistvosti v knižní podobě, a to včetně faksimile všech dopisů, a přidat tak důležitý střípek do pomyslné mozaiky již publikované korespondence Bohuslava Martinů. Edice svým přístupem k primárním pramenům a jejich zpracování přímo navazuje

Bohuslav Martinů (8 December 1890 – 28 August 1959) is one of the most distinctive figures of Czech and international music of the twentieth century. However, the sources related to his life and work are only gradually being processed and published. Most notably, as yet only fragments have been published of the composer's extant correspondence, which amounts to more than 2,000 archival documents housed in both public and private collections in the Czech Republic and abroad (the Bohuslav Martinů Centre in Polička, the Bohuslav Martinů Institute in Prague, the Czech Museum of Music in Prague, the Moravian Museum in Brno, the Paul Sacher Stiftung, and the archives of other institutions).

The most extensive set of correspondence is the letters written by Bohuslav Martinů to his family, which is maintained at the Bohuslav Martinů Centre in Polička and comprises 638 items. These can all be accessed in the Online Database of Sources of the Bohuslav Martinů Institute, which includes basic information for each letter and, from 2017, also the diplomatic transcription of all the letters to his family together with extensive annotations. The online database is now being followed up with this series of printed books, which aims to provide both experts and the general public with access to the composer's family correspondence in its entirety in paper form, including the facsimile of all letters. This is a crucial addition to the mosaic of the previously published correspondence of Bohuslav Martinů. The edition uses the same approach to the primary sources and the

na dříve vydané soubory korespondence skladatele se Zdeňkem Zouharem (Zouhar, Z. – Zouhar, V. 2008), s Miloslavem Burešem (Zouhar – Coufalová 2017) a s Milošem Šafránkem (Zouhar – Coufalová 2019a, b). Její snahou je zachytit osobitý literární styl Bohuslava Martinů v autentické podobě bez dodatečných korekcí a úprav.

Tento v pořadí třetí ediční svazek korespondence Bohuslava Martinů s rodinou v Poličce zahrnuje léta 1934–1935, a bezprostředně tak navazuje na předchozí dva díly *Drazí I / Dear all I* (Synek – Všetičková 2019) a *Drazí II / Dear all II* (Synek – Všetičková 2020). V 55 dopisech a na jedné pohlednici je zde zachyceno období, které skladatel se svou manželkou Charlotte tráví převážně v Paříži, ale také na mnoha pracovních či prázdninových cestách. Vždy se snaží své nejbližší příbuzné v Poličce informovat o skladbách, na kterých právě pracuje nebo které zaznívají na divadelních a koncertních pódiích. Líčí všeliké peripetie spojené s vydáváním svých skladeb či získáváním finančních podpor a stipendií, objasňuje své tvůrčí plány, ale také odhaluje střípky každodenních osobních starostí a společně s adresáty sdílí obavy ze zhoršující se celosvětové hospodářské i politické situace. A jeho „drazí" v Poličce netrpělivě očekávají každý „Bohoušův" dopis, aby mu na oplátku mohli sdělit, co nového se událo v jeho rodné Poličce či jak je jeho hudba přijímána v Československu. O tom se však v této knize dozvídáme pouze ze skladatelových reakcí, neboť dopisy přicházející z domova Bohuslav Martinů neshromažďoval, a nám se tak dochovala jen polovina vzájemné korespondence. I přesto je předkládaný soubor dopisů z let 1934 a 1935 významným informačním zdrojem pro poznávání života a díla jednoho z nejvýznamnějších hudebních skladatelů 20. století.

treatment as the previously published compilations of the composer's correspondence with Zdeněk Zouhar (Zdeněk Zouhar and Vít Zouhar 2008), with Miloslav Bureš (Zouhar – Coufalová 2017), and with Miloš Šafránek (Zouhar – Coufalová 2019a, b). The editions endeavour to render Bohuslav Martinů's distinctive literary style in complete authenticity, free of corrections and modifications.

This third volume of the series of correspondence sent by Bohuslav Martinů to members of his family in Polička encompasses the years 1934–1935, in an immediate follow-up to the first two parts, *Drazí I / Dear all I* (Synek – Všetičková 2019) and *Drazí II / Dear all II* (Synek – Všetičková 2020). The set's 55 letters and one postcard depict a period which the composer and his wife Charlotte spent mostly in Paris but partly also on various business and holiday trips. Martinů always tries to inform his relatives in Polička about the compositions that he is working on or that are performed in theatres and concert halls. He details the various ups and downs of his efforts to have his works published or to obtain grants and scholarships, he explains his creative intentions, which are interspersed with glimpses of everyday personal difficulties and shared worries about the deteriorating global economic and political situation. His "dear alls" in Polička anxiously await each of "Bohouš's" letters, responding in kind with news from his native Polička or reports about the reception of his music in Czechoslovakia. However, this information can only be gleaned indirectly from the composer's reactions, as Bohuslav Martinů did not keep the letters he received from his family, and so only half of their mutual correspondence is extant. Despite this limitation, the set of letters from 1934 and 1935 is a valuable source of information for anyone interested in a deeper understanding of the life and work of one of the greatest composers of the twentieth century.

Začátek roku 1934 zastihl Bohuslava Martinů a jeho manželku Charlotte v Praze. Od září roku 1933 společně pobývali v Československu, aby mohli být účastni premiér baletu *Špalíček*, H214 I, nejprve v Národním divadle v Praze (19. 9. 1933) a o dva měsíce později v Zemském divadle v Brně (25. 11. 1933). S prováděním svého baletu v Praze autor nebyl zcela spokojen, zejména proto, že od října 1933 nebyly další reprízy tohoto představení nasazovány v prestižním večerním čase, nýbrž jako odpolední představení v 15 hodin. Své výhrady k této praxi se Martinů pokoušel řešit i s ředitelem Národního divadla Stanislavem Lomem, situaci popsal v kritickém článku, který zamýšlel publikovat v časopise Přítomnost, uvažoval i o podání písemné stížnosti na Ministerstvo školství a národní osvěty ČSR. Zřejmě tak neučinil, z redakce Přítomnosti stáhl i svůj kritický článek a postupně lze v jeho dopisech rodině do Poličky sledovat, jak svůj zprvu velmi rozhořčený postoj postupně zmírňuje. Rozhodl se pro to ze zcela pragmatického důvodu – aby tím neohrozil svou budoucí spolupráci s pražským Národním divadlem, která se stále zřetelněji rýsovala v souvislosti s uvedením opery *Hry o Marii*, H236, na níž Martinů v té době pracoval.

Ani po obou premiérách, na jejichž přípravě se Martinů aktivně podílel, skladatel v Československu nezahálel. V prosinci roku 1933 zkomponoval hudbu k celovečernímu filmu *Marijka nevěrnice*, H233, filmu, který byl do distribuce uveden již 2. 3. 1934 v pražském kině Kotva jako „film tří českých autorů“ – Ivana Olbrachta, Karla Nového a Vladislava Vančury. Martinů, žijící od roku 1923 trvale v Paříži, mezi ně zařazen nebyl, ačkoliv o jeho proslulosti doma i v zahraničí nebylo v té době žádných pochyb. Dnes by se zřejmě markentingová strategie výrazněji

The year 1934 started with Bohuslav Martinů and his wife Charlotte in Prague. They had been staying in Czechoslovakia from September 1933 so as to attend the premieres of his ballet *The Chap-Book*, H 214 I, first at the National Theatre in Prague (19 September 1933) and two months later at the Regional Theatre in Brno (25 November 1933). The composer was not altogether satisfied with the Prague production of the work, mainly because from October 1933 the repeat performances were kept outside of the prestigious evening time slot and instead scheduled for 3 p.m. in the afternoon. Martinů attempted to discuss his objections to the decision with the director of the National Theatre, Stanislav Lom; he described the situation in a critical article that he intended to publish in Přítomnost and also considered submitting a written complaint to the Czechoslovak Ministry of Education and National Enlightenment. He appears not to have done so, he also called off his critical article in Přítomnost, and his letters to Polička show how his initially highly resentful stance gradually subsided. The reason behind this was entirely pragmatic – to avoid jeopardising his future collaboration with the National Theatre in Prague, which was becoming ever more clearly delineated with regard to the staging of his opera *The Plays of Mary*, H 236, which Martinů was working on at the time.

In the aftermath of both of the premieres, which Martinů had actively participated in rehearsing, the composer maintained his busy outlook, composing the music to the feature film *Marijka the Unfaithful*, H 233, in December 1933; the film, which was first screened at Kotva Cinema in Prague on 2 March 1934, was marketed as a "film by three Czech authors" – Ivan Olbracht, Karel Nový, and Vladislav Vančura. Martinů, who had been living in Paris from 1923, was not included in this list, even though there could be no doubt by then of his renown both at

opírala i o věhlas autora hudby, tenkrát si Martinů v dopise rodině jen s trochou ironie posteskl: „[…] *je to hlavně film a hudba je při tom podřadná.*“ (PBM Kr 131). Film *Marijka nevěrnice* se při svém uvedení setkal se značným diváckým zájmem, když byl celé tři týdny promítán v pražském premiérovém kině Kotva, jeho další distribuce však byla ze strany oficiálních filmařských kruhů bojkotována. Film s vysokými uměleckými ambicemi v té době nepřijala ani většina kritiků, vyjma pochvalných vyjádření ke kameře Jaroslava Blažka a právě k hudbě Bohuslava Martinů (Taussig 1979). Ještě za svého pobytu v Praze se Martinů zamýšlel účastnit i nahrávání hudební složky filmu, které bylo plánováno na první lednové týdny. Když se však nahrávání opakovaně odkládalo a navíc kvůli nemoci amerického houslisty Samuela Dushkina (PBM Kr 124) byla zrušena premiéra *Koncertu pro housle a orchestr č. 1*, H 226, ohlašovaná v pražském Novém německém divadle (Neues deutsches Theater) na 22. 1. 1934, shrnul skladatel svou situaci slovy: „*Ztracím zde mnoho času a zbytečně raději se dám do práce pořadně a zase doma ve svém.*“ V druhém lednovém týdnu společně s manželkou nasedli na vlak do Paříže a vrátili se „*domů*“.

V Paříži již 17. 1. 1934 Martinů dokončil v Praze rozpracované *Čtyři písně o Marii*, H 235, sborový cyklus dedikovaný pěveckému sboru Vinohradský Hlahol, a mohl se tak dále plně věnovat komponování skladby určené svým prvním provedením mezinárodnímu festivalu soudobé hudby Biennale Musica. Hudební festival je od roku 1930 pořádán v Benátkách jako součást Biennale di Venezia a onou skladbou byly *Invence*, H 234. Martinů je zkomponoval za necelý měsíc.

V následujících čtyřech měsících Martinů své úsilí zaměřil na dokončení opery *Hry o Marii*, H 236:

home and abroad. Any present-day marketing strategy would presumably lean more heavily on the fame of the film's music composer, but back then Martinů merely remarked to his family with a hint of irony: "[…] *it is first and foremost a film, and music plays a secondary role.*" (PBM Kr 131). *Marijka the Unfaithful* garnered significant interest from audiences, as it was screened for three whole weeks at the premiere venue, Kotva Cinema in Prague, but its further distribution was boycotted by official film-making circles. Despite high artistic aspirations, the film was not received well by most critics, barring praise for the cinematography of Jaroslav Blažek and the music of Bohuslav Martinů (Taussig 1979). Martinů had intended to participate in the recording of the film's music while in Prague, as it had been initially scheduled for the first weeks of January. However, as the recording session was repeatedly postponed and the planned premiere of *Concerto for Violin and Orchestra No. 1*, H 226, at the New German Theatre (Neues deutsches Theater) in Prague on 22 January 1934 was cancelled due to the illness of the American violinist Samuel Dushkin (PBM Kr 124), the composer summed up the situation thus: *"I am losing a lot of time here and needlessly I would rather get some proper work done at home in my own place."* He and his wife boarded a train to Paris in the second week of January and returned *"home"*.

Back in Paris, on 17 January 1934 Martinů quickly completed the *Four Songs about Mary*, H 235, a choral cycle dedicated to the Prague choir Vinohrady Hlahol, which he had started in Prague. This allowed him to fully devote himself to composing a work that was to be premiered at the international festival of contemporary music Biennale Musica. The festival has been organised in Venice since 1930 as part of the Biennale di Venezia, and the composition in question was *Inventions*, H 234, which Martinů completed in less than a month.

„*Teď pracuji na té nové opeře, jsou to náboženské sujety starých divadelních her, které byly prováděny ve středověku* […].“ (PBM Kr 125). O jejím provedení v Národním divadle v Praze v následující sezoně 1934/1935 měl Martinů již v té době zcela konkrétní představu: „*Tu novou operu mám v úmyslu dáti Talichovi který bude míti pohostinské dirigování v N. divadle, tak to ~~ht~~ by bylo pěkně vypraveno.*“ (PBM Kr 125). První reakce ředitelství Národního divadla v Praze ho v této představě jen utvrzovaly: „[…] *z Národního psali že se moc zajímají o moji operu a že by pro ni měli termín příští rok asi v dubnu což by bylo dobře umístěno. Píší že mi tentokráte vyhoví ve všech požadavcích. Tak už je vidět jiný vítr.*“ (PBM Kr 131). Realita však byla opět poněkud jiná – k pražské premiéře opery *Hry o Marii*, H 236, došlo po mnoha odročeních teprve 7. 2. 1936, a to nikoliv pod taktovkou Václava Talicha, jak skladatel doufal, nýbrž s dirigentem Josefem Charvátem.

V únoru 1934 udělila Česká akademie věd a umění Bohuslavu Martinů cenu za balet *Špalíček*, H 214 I, spojenou s finanční odměnou 3 000 Kč. Balet měl v té době za sebou již derniéru v Zemském divadle v Brně (8. 2. 1934), v Národním divadle v Praze mu zbývalo poslední představení (12. 5. 1934), Martinů proto zvažoval možnosti, jak dále svou skladbu uplatnit: „*Se Špalíčkem zatím nebudu nic dělat, protože chci aby ho vypravili znovu po nějakém čase, s dekoracemi jako v Brně.*“ (PBM Kr 131). Přesto využívá svých kontaktů v diplomatických kruzích a pokouší se nabídnout *Špalíček*, H 214 I, k uvedení v Národním divadle v Bělehradě: „[…] *udělal jsem zde také něco pro abych dostal Špalíček do Yugoslavie, ale dosud nevím nic jistého.*“ (PBM Kr 124). Jistého vskutku nic nebylo – přestože prostřednictvím Ministerstva zahraničních věcí ČSR a československého vyslanectví

In the following four months, the composer focused his efforts on finishing the opera *The Plays of Mary*, H 236: *"I am working on the new opera, it uses religious sujets from old theatre plays that were performed in the Middle Ages* […]." (PBM Kr 125). Martinů already had a clear conception of how it was to be staged at the National Theatre in Prague in the subsequent season of 1934/1935: *"I intend to give the new opera to Talich, who will be a guest conductor at the Nat, so it ~~ma~~ would be nicely produced."* (PBM Kr 125). The initial response from the management of the National Theatre in Prague appeared to confirm this notion: "[…] *they wrote to me from the Nat to say they were very interested in my opera and that they would have a slot for it next year around April which would be a good placement. They say they will acquiesce to all my demands this time. So you can tell the wind has changed."* (PBM Kr 131). However, the reality was somewhat different again – the Prague premiere of *The Plays of Mary*, H 236, took place on 7 February 1936 after numerous delays and was conducted by Josef Charvát and not Václav Talich, as the composer had hoped.

In February 1934 the Czech Academy of Sciences and Arts gave Martinů an award for *The Chap-Book*, H 214 I, which included the prize money of 3,000 crowns. The ballet had already had its closing performance at the Regional Theatre in Brno (8 February 1934) and was to be staged for the last time at the National Theatre in Prague as well (12 May 1934), and so Martinů considered how he might use the work further: *"I will not do anything about the Chap-Book yet because I want them to produce it again at a later date, with the scenery like in Brno."* (PBM Kr 131). All the same, he called on his contacts in diplomatic circles and endeavoured to have *The Chap-Book*, H 214 I, produced at the National Theatre in Belgrade: "[…] *I put in a bit of effort here*

byly do Bělehradu zaslány veškeré provozovací materiály a *Špalíček*, H 214 I, byl jako první baletní novinka bělehradského Národního divadla v sezoně 1935/1936 avizován i v tisku (*Lidové noviny*, roč. 43, č. 636, 20. 12. 1935, ranní vydání, s. 9), všechny termíny plánovaných premiér, o nichž Martinů v následujících dopisech informoval svou rodinu v Poličce, byly postupně odkládány, až z provedení baletu *Špalíček*, H 214 I, v Bělehradě sešlo úplně.

Koncem února byl Martinů informován o uvádění svého smyčcového kvartetu (*Smyčcový kvartet č. 2*, H 150, nebo *Smyčcový kvartet č. 3*, H 183) na koncertech Pražského kvarteta v rámci zahraničního turné do Anglie, Norska a Švédska, ale zejména o zdařilé premiéře *Sonáty pro dvoje housle a klavír*, H 213. V podání The Sonata Players skladba poprvé zazněla dne 20. 2. 1934 na koncertě v Londýně: „[…] *měla velký úspěch a byl přítomen ministr Jan Masaryk, který prý byl velmi spokojen.*“ (PBM Kr 125). Martinů tuto skladbu zkomponoval již v lednu 1932 a svou dedikaci ženskému komornímu souboru The Sonata Players k ní dopsal až o rok později na základě objednávky klavíristky Mary Ramsay, členky souboru, na niž v srpnu roku 1933 reagoval slovy: „*Votre oeuvre est déjá fini depuis quelque temps* […].“[1] (PBM Ko 1155).

Jen krátce po londýnské premiéře píše Martinů rodině do Poličky: „*Ten kvintett měl velký úspěch a moc se líbil tak možná že se to ještě někde bude opakovat.*“ (PBM Kr 126). Má tím na mysli další světovou premiéru své skladby v průběhu krátké doby, když dne 9. 3. 1934 v pařížském Concerts du Triton poprvé zazněl *Klavírní kvintet č. 1*, H 229, v podání Tibora Harsányiho a souboru Quatuor Inding. Na rozdíl od této skladby, kterou pražské publikum mohlo

[1] „*Vaše dílo je již nějakou dobu hotovo* […].“

to get the Chap-Book to Yugoslavia, but I know nothing for certain yet." (PBM Kr 124). There truly was nothing certain yet – although all of the performance materials were sent to Belgrade via the Czechoslovak Ministry of Foreign Affairs and the country's Czechoslovak mission, and despite *The Chap-Book*, H 214 I, being announced as the first new ballet to be staged at the National Theatre in Belgrade in the 1935/1936 season even by the press (*Lidové noviny*, Vol. 43, No. 636, 20 December 1935, morning edition, p. 9), all the proposed dates of the premiere, of which Martinů informed his family in Polička in later letters, were gradually called off, until the Belgrade production of *The Chap-Book*, H 214 I, was cancelled completely.

Towards the end of February Martinů was informed of performances of his string quartet (*String Quartet No. 2*, H 150, or *String Quartet No. 3*, H 183) by the Prague Quartet during its international tour of England, Norway, and Sweden. More remarkable news was of the successful premiere of *Sonata for Two Violins and Piano*, H 213, by The Sonata Players at a London concert on 20 February 1934: "[…] *it was a great success, and attended by Minister Jan Masaryk, who was apparently highly satisfied.*" (PBM Kr 125). Martinů had composed the work already in January 1932, and he appended its dedication to the all-female The Sonata Players a year later in response to a commission from the ensemble's pianist Mary Ramsay, which he responded to in August 1933 with the words: *"Votre oeuvre est déjá fini depuis quelque temps* [...]."[1] (PBM Ko 1155).

Shortly after the London premiere, Martinů wrote to his family in Polička: "*The quintet was a great success and was well liked so perhaps it will be repeated somewhere.*" (PBM Kr 126). He is referring to another world premiere of one of his works within this short period of

[1] *"Your work has already been finished for some time* [...]."

poprvé vyslechnout v podání Ondříčkova kvarteta s klavíristou Václavem Štěpánem až na koncertě konaném 4. 11. 1935, již ve středu 14. 3. 1934 zazněl v Praze poprvé *Koncert pro smyčcové kvarteto a orchestr*, H 207. V rámci svého posledního abonentního koncertu v sezoně 1933/1934 jej provedla Česká filharmonie s dirigentem Václavem Talichem za spoluúčasti Pražského kvarteta. Přímý přenos koncertu, vysílaný Československým rozhlasem na čtyřech stanicích, se Bohuslavu Martinů nepodařilo v Paříži vyslechnout, proto se musel spokojit jen s pochvalnou kritikou Františka Bartoše, otištěnou 16. 3. 1934 v ranním vydání Lidových novin, a se slovy uznání od koncertního mistra České filharmonie a svého dlouholetého přítele Stanislava Nováka: „*Stáňa mi psal o kvartettu měl skutečně ohromný úspěch a píše že i ti nejzarytější odpůrci to už uznali, Talich prý byl nadšen* […].“ (PBM Kr 138).

I v březnu a dubnu roku 1934 Martinů pilně komponuje svou novou operu *Hry o Marii*, H 236. Dne 22. 4. 1934 je hotov se třetí částí *Panny moudré a panny pošetilé* a před sebou má ještě dva měsíce na dokončení závěrečné části *Sestra Paskalina*. Jen na pár dnů ho z pracovního tempa vyvedou drobné zdravotní potíže: „[…] *měl jsem několik dní domácí vězení, něco mně píchlo do oka, tak jsem to měl jako ječné zrno až se to sebralo dnes už je to lepší ale nemohl jsem nic dělat a jen zůstat doma a dávat obklady.*“ (PBM Kr 128). Jinak se třiačtyřicetiletý skladatel v těchto letech těší dobrému zdraví a v dopisech rodině do Poličky zmiňuje jen drobné zdravotní příhody: „*Měl jsem trápení s uchem něco se udělalo vevnitř, nějaký maďar, tak jsem s tím měl několik dní práci, myslím že to bylo také nachlazení, ale už je to v pořádku.*“ (PBM Kr 135). „*Nemohu dobře psát udělalo se mi na prstě několik maďárů*

time, as his *Piano Quintet No. 1*, H 229, was first heard during the Concerts du Triton in Paris on 9 March 1934 in the interpretation of Tibor Harsányi and Quatuor Inding. While this composition would not be heard in Prague until 4 November 1935, when it was performed by the Ondříček Quartet and the pianist Václav Štěpán, the Czech capital was treated to its first rendition of *Concerto for String Quartet and Orchestra*, H 207, on Wednesday 14 March 1934. The composition was performed by Václav Talich and the Czech Philharmonic with the Prague Quartet at the orchestra's last subscription concert for the 1933/1934 season. Bohuslav Martinů was unable to tune in from Paris to the Czechoslovak Radio's live broadcast on four stations, and so he had to make do with the complimentary critique of František Bartoš, which was published in the morning edition of Lidové noviny from 16 March 1934, and with the words of praise from his old friend Stanislav Novák, a concertmaster of the Czech Philharmonic: "*Stáňa told me about the quartet it was a truly fantastic success and he writes that even the most avowed opponents admitted as much, Talich was said to be thrilled* […]." (PBM Kr 138).

In March and April 1934, Martinů was still hard at work with his new opera *The Plays of Mary*, H 236. On 22 April 1934 he completed the third act, *The Wise and Foolish Virgins*, and forged on with the final act, *Sister Pascaline*, in the following two months, only briefly hampered for a few days by some minor health issues: "[…] *I was confined to my house for a few days, something stung me in the eye, it was like having a stye until it came off today it is better now but I could do nothing and just stay at home and apply compresses.*" (PBM Kr 128). Other than that, the 43-year-old composer enjoyed good health in those years, only mentioning a few slight problems in his letters to Polička: "*I had some trouble with my ear something developed inside, some*

na jednom místě, mám z toho ruku úplně chromou, musel jsem s tím chodit doktorovi a ztratil jsem celý týden, nic jsem nemohl dělat." (PBM Kr 144). Opakované bolesti zad zdůvodňuje Martinů intenzivní prací při dokončování opery *Hry o Marii*, H 236: „[…] *měl jsem zase ty bolesti v zádech možná že to jsou přece jen revma, a nebo únava. Byla to velká práce a hlavně že jsem s tím musel tolik pospíchat.*" (PBM Kr 136). Zvýšenou citlivost k zdravotním problémům projevuje i v doporučeních své matce, kterou opakovaně, leč marně nabádá k pobytům v lázních a k úpravě stravovacích návyků: „*Maminka si bude muset zařídit stravu jakou ji předepíše doktor, to už jinak nemůže býti, všichni staří lidé se musejí podle toho řídit. Už to v loni p. doktor říkal a je mnoho věcí které už staří lidé těžko snášejí. S tím se maminka už bude muset smířit, to ostatně není nic těžkého ani neproveditelného, nejísti co by ji mohlo uškoditi* […] *aby se uchránila těch bolestí, to nestojí pak opravdu za to, vždyt si může vždycky pro sebe připravit nějaké lehčí jídlo.*" (PBM Kr 142).

Celý květen a valnou část června roku 1934 věnuje Martinů práci na poslední části opery *Hry o Marii*, H 236: „*Také nemám skoro ani minutku pro sebe, chci-li dokončiti svoji práci než mi v Brně zavřou divadlo, počínají tam prázdniny už 15. července. Jsem už také hodně unaven, není to malá práce.*" (PBM Kr 132). Až konečně v dopise rodině do Poličky ze dne 10. 7. 1934 vítězoslavně prohlašuje: „*Partituru jsem dokončil a poslal do Brna, tak teď budu mít trochu volného času.*" (PBM Kr 134). Termíny premiér nové opery v Zemském divadle v Brně a následně v Národním divadle v Praze byly plánovány optimisticky: „*Z Brna mě už urgují a chystají premieru na prosinec ale musí to tam míti příští týden k vůli rozepsání materialu. Z Prahy mi psali že se o to zajímají a že*

kind of pimple, so I toiled with it a few days, I think I had a cold as well, but it is all right now." (PBM Kr 135). *"I cannot write properly several pimples have appeared in one place on my finger, my hand is completely crippled because of it, I had to take it to the doctor and I lost a whole week, I could not do anything."* (PBM Kr 144). Martinů explains how the intense work on completing *The Plays of Mary*, H236, brought about repeated back pains: "[…] *I had those back pains again perhaps it is rheumatism after all, or fatigue. It was a lot of work and especially since I had to rush it so much."* (PBM Kr 136). He evinces a heightened sensitivity to health issues in recommendations he gave to his mother, whom he repeatedly – and vainly – urged to visit the spas and amend her diet: *"Mum will have to arrange her diet according to what the doctor prescribes, it can be no other way now, all old people have to respect that. The doctor already told her last year and there are many things that old people struggle to digest. Mum will have to come to terms with that, in the end it is not that hard or impossible to do, to not eat what might hurt her* […] *to save herself those pains, it really is not worth it, after all she can always prepare some lighter food for herself."* (PBM Kr 142).

For the whole of May and the larger part of June 1934, Martinů devoted himself to the last part of *The Plays of Mary*, H236: *"Also I have hardly even a minute for myself, if I want to finish my work before they close the theatre in Brno, the holidays are starting there already on 15 July. I am also very tired, it is no small endeavour."* (PBM Kr 132). Finally, in the letter to his family in Polička from 10 July 1934, he triumphantly announced: *"I finished the score and sent it to Brno, so I will have a bit of free time now."* (PBM Kr 134). The dates for the opening performances of the new opera at the Regional Theatre in Brno and then at the National

by to mohli umístit asi v dubnu […]." (PBM Kr 133). Realita však přinesla termíny mnohem vzdálenější, což ovlivnilo jak další skladatelovu návštěvu Československa, tak i jeho neuskutečněné plány týkající se uvedení opery *Hry o Marii*, H 236, v Paříži, Bruselu či Amsterdamu: „[…] *až budu míti partitury k dispozici příští rok tak se pokusím to umístit někde tady.*" (PBM Kr 134).

V dopise rodině do Poličky ze dne 4. 6. 1934 (PBM Kr 131) Martinů sděluje: „*Je zde teď ruský balet a jsou v něm také tanečníci Češi a jeden by se chtěl vrátit domu, mám s ním schůzku dnes, kdyby se to nechalo uskutečnit aby se dostal do Národního tak bych měl výborného baletního mistra pro svoje věci.*" Českým tanečníkem ve službách věhlasného baletního souboru Ballets Russes de Monte Carlo byl Ivo Váňa Psota. V torzu dochovaných dopisů, jež si oba umělci vyměnili, a především v další související korespondenci Bohuslava Martinů můžeme sledovat, jaké dva záměry se po setkání s Psotou skladateli rýsovaly. Tím prvním bylo dostat špičkového tanečníka na scénu Národního divadla v Praze, samozřejmě i se zištným úmyslem, aby tím byla výrazně zkvalitněna baletní složka plánované inscenace opery *Hry o Marii*, H 236. V tomto smyslu se Martinů vyjadřuje v dopise adresovaném ředitelství Národního divadla dne 29. 8. 1934: „[…] *myslím že by bylo možno využitkovati jeho velké taneční schopnosti, jakož i znalosti, jež získal dlouhým pobytem v jednom z prvních ensemblu světových a upoutati jej na nějaké vystoupení. Promiňte mi, že myslím při tom samozřejmě na svoje dílo kde taneční výkony jsou jedním z nejtěžších problémů.*" (vlastník ND, kopie v IBM, ND 1934-08-29). Druhým záměrem skladatelovým bylo prosadit se u souboru Ballets Russes de Monte Carlo jako autor. Prostřednictvím Ivo Psoty pro-

Theatre in Prague were planned optimistically: "*They are requesting it urgently in Brno and preparing the premiere for December but they must have it there next week so the materials can be written out. They wrote to me from Prague that they are interested and that they could schedule it around April* […]." (PBM Kr 133). However, the actual events came much later, which affected the composer's subsequent visit to Czechoslovakia and his unfulfilled intention to have *The Plays of Mary*, H 236, staged in Paris, Brussels, or Amsterdam: "[…] *when I have the score at my disposal next year I will try to get it staged somewhere here.*" (PBM Kr 134).

On 4 June 1934 Martinů wrote to his family in Polička (PBM Kr 131) about another matter: "*There is a Russian ballet here and some of the dancers are Czech and one would like to go home, I have a meeting with him today, if it happened that he would get into the Nat I would have an excellent ballet master for my works.*" This Czech dancer in the employ of the famous Ballets Russes de Monte Carlo was Ivo Váňa Psota. The extant torso of the correspondence between the two artists and other related letters of Bohuslav Martinů illustrate the conception of two ideas following the composer's meeting with Psota. The first was to get a top-class dancer on to the stage of the National Theatre in Prague – to Martinů's profit as well, as this would considerably improve the ballet aspect of the planned production of his opera *The Plays of Mary*, H 236. The composer acknowledges this in a letter to the management of the National Theatre from 29 August 1934: "[…] *I think it would be possible to utilise both his great dancing ability and the knowledge that he gained through his long stay in one of the top ensembles of the world and to engage him for some production. Excuse me for also thinking of my own work in this regard where the dance performances are one of the most demanding issues.*" (Property of ND, copy at

to posílá choreografovi baletního souboru Leonidu Mjasinovi k posouzení své klavírní skladby a klavírní výtahy částí baletu *Špalíček*, H 214 I, s přáním: „[…] *že bych tedy spolupracoval nejraději s baletem ruským na práci úplně nové kterou by si Massin případně volil sám a dle jeho tanečního plánu.*“ (Dopis BM Ivo Psotovi ze dne 30. 11. 1934, MZM G 2 904). Žádný z těchto záměrů se bohužel nepodařilo naplnit. Psota o dva roky později přijal angažmá v Zemském divadle v Brně a balet *Paridův soud*, H 245, který Martinů pro Ballets Russes de Monte Carlo komponoval v létě následujícího roku 1935, nebyl nikdy proveden a jeho partitura je nezvěstná. Sám Martinů do této skladby vkládal velké naděje. Ještě v nedatovaném dopise Miloši Šafránkovi z října 1935 předpokládal, že balet *Paridův soud*, H 245, bude mít premiéru v divadle Covent Garden v Londýně a že bude následně uveden také v Metropolitní opeře v New Yorku a v Paříži (PBM Kmš 724; Zouhar – Coufalová 2019a, s. 72). Přestože se Martinů o úmorné práci na této skladbě zmiňuje téměř ve všech dochovaných dopisech z doby jejího vzniku, Harry Halbreich o existenci partitury pochybuje (Halbreich 2007, s. 222).

V parném červenci píše Martinů z Paříže rodině do Poličky: „*Tak teď trochu odpočívám.*“ (PBM Kr 135). Partitura opery *Hry o Marii*, H 236, je odeslána do Brna a je čas znovu nabrat síly. Dovolenou v tomto roce manželé neplánují, a tak většinu času tráví na zahrádce obklopující jejich dřevěný domek na rue de Vanves 172 ve 14. pařížském okrese a občasnými výlety do Vieux Moulin, vesničky nedaleko Paříže, kde žila Charlottina matka: „*Včera jsme byli ve Vieux Moulin, je tam krásně, samé lesy, a pro mne jsou na zahradě lusky, tak jsem se jich najedl až moc.*“ (PBM Kr 134). Doba, v níž Martinů žije, však

IBM, ND 1934-08-29). Martinů's second intention was to make an opening for himself in the Ballets Russes de Monte Carlo as a composer. He therefore sent his piano compositions and the vocal scores of parts of the ballet *The Chap-Book*, H214 I, via Ivo Psota for perusal by the troupe's choreographer Léonide Massine, hoping: "[…] *that I would most prefer to collaborate with the Russian ballet on a completely new work which Massin would possibly chose himself and according to his dance plans.*" (Letter from BM to Ivo Psota from 30 November 1934, MZM G 2 904). Unfortunately, neither of these plans bore fruit. Psota joined the Regional Theatre in Brno two years later, and Martinů's ballet *The Judgement of Paris*, H245, which he composed for the Ballets Russes de Monte Carlo the following summer of 1935, was never performed and its score has not been preserved. Martinů himself placed great hope in the composition. In an undated letter to Miloš Šafránek from October 1935, he anticipated that *The Judgement of Paris*, H245, would be premiered at Covent Garden in London and that it would then be staged at the Metropolitan Opera in New York and also in Paris (PBM Kmš 724; Zouhar–Coufalová 2019b, p. 76). Even though Martinů mentions his gruelling work on the composition in almost all of his extant letters from the period of its writing, Harry Halbreich doubts whether the score actually exists (Halbreich 2007, p. 222).

In the sweltering heat of July, Martinů wrote from Paris to his family in Polička: *"I am resting a bit now."* (PBM Kr 135). The score of *The Plays of Mary*, H236, had been sent to Brno, and it was time to recuperate. The couple had not planned any holiday that year, and so they spent most days in the garden surrounding their wooden house at rue de Vanves 172 in the 14th arrondissement of Paris, interspersed with occasional trips to Vieux Moulin, a village near Paris where Charlotte's

rozhodně tak idylická není. Skladatel bouřlivou politickou situaci ve Francii i v Evropě sleduje a ve svých dopisech rodině do Poličky reflektuje: „*Poslouchali jsme radiem ten pohřeb Dolfusa z Vídně Bylo to smutné a kdo ví jak to tam dopadne.*“ (PBM Kr 136). Jednalo se o pohřeb rakouského spolkového kancléře Engelberta Dollfuße, zastřeleného dne 25. 7. 1934 rakouskými nacisty při pokusu o státní převrat. Stejně intenzivně Martinů na počátku roku 1934 prožíval i hlubokou vládní krizi ve Francii spojenou s masivními demonstracemi, které rozpoutal finanční a korupční skandál, tzv. Staviského aféra, či vyšetřování atentátu na jugoslávského krále Alexandra I., při němž byl dne 9. 10. 1934 v Marseille zastřelen i francouzský ministr zahraničí Louis Barthou. Změnu politických poměrů v Německu po nástupu Adolfa Hitlera k moci zaznamenával Martinů nejen kvůli k rozsáhlé emigraci lidí ohrožených nacistickým režimem: „[…] *je tu plno Němců, emigrantů* […]“ (PBM Kr 134), ale zejména kvůli nařízeným omezením, která vedla až k úplnému přerušení doposud významné smluvní spolupráce s německým vydavatelstvím Schott Music GmbH & Co.: „*Se Schottem v Německu také nic nejde teď dělat, tak sám nevím jak to všecko půjde dále* […].“ (PBM Kr 141).

Tyto události měly přímý dopad na skladatelovu finanční situaci, proto byl Martinů nucen stále hledat nové cesty, jak zabezpečit svou nejistou existenci. Jednou z cest byly skladatelské soutěže a stipendia. Do soutěže o cenu Jubilejní nadace Bedřicha Smetany v Brně za rok 1934 nominoval své dvě skladby, a to *Koncert pro smyčcové kvarteto a orchestr*, H207, a *Partitu (Suitu č. 1) pro smyčcový orchestr*, H212. Žádná ze skladeb však oceněna nebyla, proto Martinů upřel pozornost na následující ročník a do soutěže poslal svou novou operu *Hry o Marii*, H236: „*Kdy-*

mother lived: *"We were in Vieux Moulin yesterday, it is lovely there, full of forests, and pods grown in the garden for me, I ate more than my fill of them."* (PBM Kr 134). However, the time in which the letters were written was far from idyllic. The composer observed the tempestuous political situation in France and Europe and commented to his family in Poličká: *"We listened via the radio to the funeral of Dolfus in Vienna. It was sad and who knows how things will end up there."* (PBM Kr 136). He was referring to the funeral of the Austrian Federal Chancellor Engelbert Dollfuß, who was shot by Austrian Nazis on 25 July 1934 during their attempted coup d'état. Martinů was similarly moved by the dire crisis of government in France, with massive demonstrations caused by the financial and corruption scandal known as the Stavisky Affair, or the investigation of the assassination of the Yugoslavian King Alexander I in Marseille on 9 October 1934, during which the French Foreign Minister Louis Barthou was also shot. The changing political circumstances in Germany following Adolf Hitler's rise to power was noted by Martinů both due to the extensive emigration of people endangered by the Nazi regime: "[…] *crowds of Germans here, emigrants* […]" (PBM Kr 134), and due to the imposition of regulations that led to the complete cessation of his previously flourishing cooperation with the German publisher Schott Music GmbH & Co.: *"Schott in Germany is also a foregone option, so I do not know myself what will come next* […]." (PBM Kr 141).

These events directly impacted the composer's financial means and forced Martinů to search for ever new ways to secure his haphazard income. One such opportunity took the form of composers' competitions and scholarships. Martinů nominated two of his works for the 1934 prize of the Bedřich Smetana Jubilee Foundation, *Concerto for String Quartet and Orchestra*, H 207,

bych tak přece jenom mohl urvat tu cenu za operu pro příští rok bylo by to dobré, ale budou na to asi vážní konkurenti, přes to je možno že se mi to podaří, budu si to muset až budu v Brně trochu zařídit." (PBM Kr 141). Tuto cenu se skladateli „urvat" podařilo a rodinný rozpočet tím obohatil o 8 000 Kč. Novým a zřejmě i významným příjmem byl v tomto roce také honorář za hudbu k filmu *Marijka nevěrnice*. Martinů ve svých dopisech rodině do Poličky v souvislosti s návštěvou Prahy několikrát zmiňuje: *„Psal jsem do Prahy aby mi zase reservovali nějaký film, byl by dobrý příjem, potřeboval bych to hodně, ty divadla toho moc nevynesou a hodně se utratí cestou i v Praze to přijde dost draho. Doufám že nějaký film seženu.*" (PBM Kr 146). Sehnal. Díky kontaktům s filmovým producentem Ladislavem Koldou získal pro rok 1935 zakázku na vytvoření hudby ke dvěma československým krátkometrážním filmům: *Střevíček*, H 239, a *Město živé vody: Mariánské Lázně*, H 240. Jistě není bez zajímavosti, že režisérem filmu *Střevíček* byl Elmar Klos, který se v roce 1966 společně s Jánem Kadárem stal držitelem Oscara za nejlepší cizojazyčný film *Obchod na korze*. Příjmy ze soutěží a z filmů byly jistě vítaným příspěvkem do rozpočtu rodiny Martinů, do něhož nemalou měrou přispívala i Charlotte svým výdělkem z krejčovské dílny, Martinů však již delší dobu toužil získat stálé profesorské místo na mistrovské škole pražské konzervatoře: *„Já se chci ucházet na mistrovské oddělení, to je jako universita a platy jsou dle toho, tak je lépe chvili vyčkat; také potom započítají ty léta co jsem byl v Paříži k vůli pensi* […]." (PBM Kr 144). Do splnění této vize Martinů v následujících letech vložil nemálo úsilí, které nakonec kýžený úspěch nepřineslo.

V srpnu se Martinů z dopisu americké klavíristky a mecenášky Elizabeth Sprague Coolidge dozví-

and *Partita (Suite No. 1) for string orchestra*, H 212. However, neither of the compositions won a prize, and so Martinů turned his attention to the contest for the following year, for which he submitted his new opera *The Plays of Mary*, H 236: *"If I could only grab that prize for the opera next year it would be fine, but it appears there will be some serious competition, even so it might work out, I will have to see to it a bit when in Brno."* (PBM Kr 141). The composer succeeded in "grabbing" the prize, boosting the family income by 8,000 crowns. Another new and apparently quite lucrative source of income that year came from the composition of film music to the feature film *Marijka the Unfaithful*. As Martinů mentioned in several letters to his family in Polička regarding his stay to Prague: *"I wrote to Prague to have them book me another film, it was good income, I would need it a lot, those theatres do not pay much and a lot is spent on the journey and Prague is also quite expensive. I hope I get a film of some kind."* (PBM Kr 146). He did. Thanks to his contacts with the film producer Ladislav Kolda, he obtained a commission to create the music to two short Czechoslovak films in 1935: *Lady's Shoe*, H 239, and *City of the Water of Life: Mariánské Lázně*, H 240. It is not without interest that *Lady's Shoe* was directed by Elmar Klos, the later co-laureate of the Academy Award (Oscar) for Best Foreign Language Film for *The Shop on Main Street* with Ján Kadár in 1966. Income from competitions and films was no doubt a welcome addition to the Martinůs' budget, which was also significantly contributed to by Charlotte's dressmaking work; but Bohuslav Martinů had long had his eyes set on a permanent tenure as a professor at the Master School of the Prague Conservatoire: *"I want to apply for the master department, which is like a university and comes with a corresponding salary, so it is better to wait a bit; they will also reckon in the years I was in Paris for my*

dá o dalším provedení *Smyčcového sextetu*, H 224, ve Spojených státech amerických. Na berkshirském festivalu komorní hudby v Pittsfieldu v září roku 1934 skladba zazněla v podání Krollova sexteta, tedy stejného souboru, který tuto skladbu o rok dříve (25. 4. 1933) ve Washingtonu premiéroval. *Smyčcový sextet*, H 224, jenž na podzim roku 1932 získal v USA nejvyšší ocenění ve skladatelské soutěži a byl poctěn cenou Elizabeth Sprague Coolidge, měl na přelomu května a června zaznít poprvé také v Československu na festivalu komorní hudby v Lázních Libverda. Zprávu otištěnou dne 16. 3. 1934 v Lidových novinách, že festival byl z důvodu nedostatečného finančního zajištění odřeknut, skladatel v deníku patrně přehlédl, když se ještě v dopise rodině do Poličky odeslaném dne 10. 7. 1934 (PBM Kr 134) na konání festivalu dotazuje.

„*Připravuji ještě řadu článku o té opeře aby to bylo všechno dobře připraveno a tak s tím mám stále co dělat* […]," píše Martinů rodině do Poličky 19. 8. 1934 (PBM Kr 137). A skutečně k premiéře opery *Hry o Marii*, H 236, konané 23. 2. 1935 v Zemském divadle v Brně, připravil několik článků, později publikovaných v časopise brněnského divadla Divadelní list a v časopise Tempo: Listy Hudební Matice. Tyto a další v té době nepublikované články Bohuslava Martinů o opeře *Hry o Marii*, H 236, včetně rozhovorů se skladatelem a dopisů autora opery tvůrcům brněnské inscenace, vydal v roce 1979 Miloš Šafránek v knize *Divadlo Bohuslava Martinů* (Šafránek 1979, s. 183–224).

„*Zde je stále krásně a nepojeduli do Benátek tak se přece jen vypravím někam tady na venkov na pár, je to přece jenom jiný odpočinek.*" (PBM Kr 138), plánuje Martinů v posledním dopise ze srpna roku 1934. V následujícím dopise ze dne 3. 9. 1934 (PBM

pension […]." (PBM Kr 144). The composer put considerable efforts into the fulfilment of this vision in the following years, but he fell short of the desired result.

In August Martinů was informed of another performance of *String Sextet*, H 224, in the US in a letter from the American pianist and patron of the arts Elizabeth Sprague Coolidge. The composition was presented at the Berkshire Festival of Chamber Music in Pittsfield in September 1934 by the Kroll Sextet – the same ensemble that had premiered the work a year earlier (on 25 April 1933) in Washington, D.C. *String Sextet*, H 224, which had won first prize and the Elizabeth Sprague Coolidge Award at the benefactress's competition for composers in Autumn 1932, was to receive its first Czechoslovak performance at the chamber music festival in Lázně Libverda at the turn of May and June. News of the festival's cancellation for lack of funding, which was reported in Lidové noviny on 16 March 1934, appears to have been missed by the composer, who still asked about the festival in the letter to his family in Polička from 10 July 1934 (PBM Kr 134).

"I am preparing a series of articles about the opera so it is all nice and ready and so I am not finished with it yet […]," wrote Martinů to Polička on 19 August 1934 (PBM Kr 137). Sure enough, the premiere of *The Plays of Mary*, H 236, held at the Regional Theatre in Brno on 23 February 1935, was accompanied by a several articles published later in the theatre's magazine Divadelní list and the music journal Tempo: Listy Hudební Matice. These and other previously unpublished texts by Bohuslav Martinů regarding *The Plays of Mary*, H 236, including interviews with the composer and his letters to the Brno production team, were published in 1979 by Miloš Šafránek in the book *Divadlo Bohuslava Martinů* [The Theatre of Bohuslav Martinů] (Šafránek 1979, pp. 183–224).

Kr 139) však uvádí: „[…] *dnes došla z Prahy zpráva příznivá že mi povolují obnos na jízdu a pobyt při Festivalu v Benátkách, tak zítra večer odjíždíme do Italie.*“ Žádost o finanční příspěvek Ministerstva zahraničních věcí ČSR na skladatelovu cestu na hudební festival Biennale Musica byla kladně vyřízena, a tak manželé Martinů v úterý 4. 9. 1934 odjíždějí do Benátek. *Invence*, H 234, které Martinů zkomponoval právě pro tento mezinárodní festival soudobé hudby, zazněly hned na prvním festivalovém koncertě v Benátkách dne 8. 9. 1934 a jejich provedení řídil italský dirigent Oreste Piccardi. „*Koncert byl hezký, úspěch jsem měl hlavně u kritiků, zvláště švýcarských a německých, obecenstvo není asi dost zvyklé na novou hudbu ale i tak se to líbilo. Dirigent byl výborný, byl tam také Stravinský a celá společnost z Paříže. Cassado co hrál můj čelový koncert, princezna Polignace, přijali nás v Benátkách moc hezky, myslím že mi to hodně prospělo* […]“ (PBM Kr 140), sděluje své dojmy z premiéry šťastný autor, který se jen o pár dní později dovídá, že jeho *Invence*, H 234, zařadila Česká filharmonie pro sezonu 1934/1935 do programu svých abonentních koncertů. Radost byla opět předčasná. Program koncertu, na němž měly *Invence*, H 234, zaznít, byl z důvodu onemocnění dirigenta Václava Talicha změněn a benátská skladba se do něj nevešla. K prvnímu provedení této skladby v Praze tedy pravděpodobně došlo až 8. 3. 1939 pod Talichovou taktovkou. V Benátkách manželé Martinů setrvali do 11. 9. 1934. Na zpáteční cestě se zastavili v Miláně, několik dnů strávili procházkami po horách kolem Lago di Como a přes Milano a Dijon se vrátili do Paříže. Zde na Bohuslava Martinů, kromě spousty další korespondence, čekala smutná zpráva od dlouholetého přítele Stanislava Nováka, ve které mu „Stáňa“ vylíčil sled tragických událostí v rodi-

"*The weather is still lovely here, and if I do not go to Venice then I will venture out into the countryside here for a few at least, it is a different kind of rest after all.*" (PBM Kr 138), planned Martinů in his final letter from August 1934. However, in his subsequent correspondence from 3 September 1934 (PBM Kr 139), he stated: "[…] *I received good news from Prague today that they are allowing me a sum for travel and lodging during the Festival in Venice, so we are departing for Italy tomorrow evening.*" The composer's request for an allowance from the Czechoslovak Ministry of Foreign Affairs to pay for his travel expenses to the Biennale Musica was approved, and so the Martinůs set off for Venice on Tuesday 4 September 1934. His *Inventions*, H 234, which Martinů had written specifically for this renowned international festival of contemporary music, was performed at the festival's opening concert in Venice on 8 September 1934, directed by the Italian conductor Oreste Piccardi. "*The concert was nice, it went down well with the critics mainly, especially the Swiss and the German ones, the audience is probably not too accustomed to new music but it was well liked even so. The conductor was excellent, Stravinsky was there as well and the whole assortment from Paris. Cassado who played my cello concerto, Princess Polignace, we were very nicely received in Venice, I think it did me a lot of good* […]." (PBM Kr 140). The composer's feelings of good fortune were further augmented a few days later with the news that *Inventions*, H 234, had been added by the Czech Philharmonic to the programme of its subscription series in the 1934/1935 season. His joy was premature, however, as the programme of the concert during which *Inventions*, H 234, was to be played was amended due to the illness of the conductor Václav Talich, and Martinů's Venetian work was dropped. Its Prague premiere took place some years later, on 8 March 1939, under Talich's

ně jeho budoucí manželky Františky, které však jen předznamenávaly další kruté rány osudu čekající na něj a na jeho nejbližší v letech následujících.

Začátkem října vzbudila pozornost pražských kulturních kruhů, ale i pozornost Bohuslava Martinů a jeho příbuzných v Poličce informace o rezignaci Josefa Suka na pozici rektora mistrovské školy pražské konzervatoře. Důvodem tohoto Sukova protestu byl trvale nevstřícný postoj Ministerstva školství a národní osvěty ČSR k pražské konzervatoři a nelegitimní vměšování do jejích vnitřních záležitostí. Díky jednání členů profesorského sboru v čele s Vítězslavem Novákem s ministrem školství a národní osvěty Janem Krčmářem se vypjatá situace zanedlouho zklidnila a Josef Suk byl v nové volbě znovu potvrzen do rektorského úřadu. Martinů, který svůj návrat do Prahy podmiňoval získáním profesorského místa na mistrovské škole pražské konzervatoře, zamýšlel nahradit právě Suka po jeho odchodu do penze: „[…] *ale já bych chtěl na mistrovskou ŝkolu, to by bylo ovšem až by odešel Suk do pense, což asi dlouho nebude trvat.*“ (PBM Kr 123). Situace se pro něj však nevyvíjela lépe ani po Sukově úmrtí, ke kterému došlo 29. 5. 1935. Roli v tom zřejmě hrála i fyzická nepřítomnost Martinů v Praze: „*Psal mi p. Schieszl z kanceláře p. presidenta že mluvil v můj prospěch ale a že mnoho lidí si myslelo že se nechci už vůbec vrátit do Čech. Tak prý jim to vše vysvětlil a bylo mu řečeno na významných místech že budu-li se chtíti vrátit že se pro mne místo musí najít.*“ (PBM Kr 169). I přes veškeré vynaložené úsilí a podporu Josefa Schieszla, šéfa politického a legislativního odboru Kanceláře prezidenta republiky, se záměr nezdařil. Po dlouhých jednáních a odkladech byl nakonec na podzim roku 1936 na uvolněné místo profesora skladby na mis-

baton. The Martinůs remained in Venice until 11 September 1934. On the way back, they stopped in Milan and spent several days hiking in the mountains around Lake Como, before returning via Milan and Dijon to Paris. Bohuslav Martinů was welcomed by a heap of correspondence, which included news from his old friend Stanislav "Stáňa" Novák, who recounted a tragic turn of events in the family of his future wife Františka – a precursor to the further blows of fate that befell Novák himself and those close to him in the years to come.

In early October the Prague culture scene – alongside Bohuslav Martinů and his relatives in Polička – was alerted to the resignation of Josef Suk on the post of Rector of the Master School of the Prague Conservatoire. Suk made the decision to protest lasting problems in how the Czechoslovak Ministry of Education and National Enlightenment approached the Prague Conservatoire and the former body's illegitimate interference in the school's internal affairs. Negotiations between members of the teaching staff headed by Vítězslav Novák and Minister of Education and National Enlightenment Jan Krčmář managed to resolve the tense situation, and Josef Suk was then re-elected to his office. Martinů, who was hoping to return to Prague on condition of receiving a professorship at the Master School of the Prague Conservatoire, reckoned on taking up Suk's tenure after he retired: "[…] *but I would want the master school, which would not be until Suk retires, though that will probably happen soon enough.*" (PBM Kr 123). However, the circumstances continued to disfavour him even after Suk's death on 29 May 1935. Martinů's physical absence from Prague appears to have played a role in the matter: "*Mr Schieszl wrote from the office of the president that he spoke in my favour ~~but~~ and that many people thought that I do not want to return to Bohemia at all. So he explained it all to them apparently and he*

trovské škole pražské konzervatoře jmenován hudební skladatel Jaroslav Křička.

V dopise ze dne 8. 10. 1934 Martinů rodině do Poličky sděluje: *„Pustil jsem se do klavírního koncertu, žádal to Firkušný, a také zde mám pro něho klavíristu.“* (PBM Kr 143). Jedná se o první skladatelovu zmínku o započaté práci na *Koncertu pro klavír a orchestr č. 2*, H 237, jež se ovšem časově rozchází s údajem, který Harry Halbreich zasazuje již do července roku 1934 (Halbreich 2007, s. 295). O skladbu projevili zájem hned dva interpreti – vedle Rudolfa Firkušného to byla francouzská klavírní virtuoska Germaine Leroux. Tuto situaci vyřešil Martinů velmi elegantně. Germaine Leroux, která se dne 10. 1. 1934 provdala za Miloše Šafránka a v té době si plnila mateřské povinnosti, svou skladbu dedikoval a Firkušnému svěřil její první provedení. Premiéra se uskutečnila 13. 11. 1935 v Praze, na klavír hrál Rudolf Firkušný, Českou filharmonii řídil Václav Talich.

V neděli 28. 10. 1934 bylo v Poličce slavnostně otevřeno muzeum. Na stránkách Jitřenky lze v průběhu celého roku sledovat výzvy členů poličského Muzejního spolku Palacký ke sbírkám exponátů mezi místními obyvateli. Prostřednictvím rodinných příslušníků shromažďovali také dokumentaci a informace o životě a díle svého slavného rodáka, žijícího od roku 1923 v Paříži. Zaneprázdněný Martinů tomu nepřikládal větší význam, ale hlavně si byl vědom, že vlastně ani sám nemá k dispozici přesnou evidenci svých starších skladeb. K rámcovému soupisu skladeb odeslanému do Poličky (PBM Na 13) proto dodává: *„Nevíte na co to potřebují ty informace. Píšu je znova protože v tom je mnoho věcí zbytečných tak ať Mařka uspořádá a odevzdá, ať se zeptá na co to je. Ty data provedení nemám ale přesná, máte-li programy tedy to zkontrolujte podle nich, hlavně roky.*

was told in important places that if I would want to return then they must find me a position." (PBM Kr 169). Despite all efforts and the support of Josef Schieszl, chief of the political and legislative department of the Office of the President of the Republic, the plan failed. After lengthy negotiations and delays, in autumn 1936 the vacant post of Professor of Composition at the Master School of the Prague Conservatoire was awarded to the composer Jaroslav Křička.

In a letter from 8 October 1934, Martinů informed his family: *"I have launched into a piano concerto, Firkušný asked for it, and I have a pianist for it here as well."* (PBM Kr 143). This was the first time the composer mentioned having started working on *Concerto for Piano and Orchestra No. 2*, H 237, albeit the time frame does not match the one alleged by Harry Halbreich, who dates initial work on the composition to July 1934 (Halbreich 2007, p. 295). The concerto was requested by two musicians – the aforementioned Rudolf Firkušný and the French piano virtuoso Germaine Leroux. Martinů came up with an elegant solution – he dedicated the composition to Germaine Leroux, who had married Miloš Šafránek on 10 January 1934 and was busy with maternal affairs at the time, and tasked Firkušný with its first performance. The premiere took place in Prague on 13 November 1935 with Rudolf Firkušný on the piano and the Czech Philharmonic conducted by Václav Talich.

On Sunday 28 October 1934, Polička celebrated the grand opening of its new museum. The local magazine, Jitřenka, testifies to the year-long appeals of members of the Palacký Museum Society for exhibits to be provided by the local inhabitants. They also collected documents and information pertaining to the life and work of their famous compatriot, who had been living in Paris from 1923, via his relatives. Martinů was too busy to pay much attention to the matter, but he also realised that

Já si to teď taky už zapisuji ale od roku 23 až 33 to mám vŝechno popleteno v hlavě.“ (PBM Kr 132). Samostatná expozice věnovaná Bohuslavu Martinů byla v poličském muzeu instalována později, podle Iši Popelky nejpozději v roce 1937, a měla podobu několika vitrín obsahujících plakáty, novinové výstřižky, libreta, fotografie a další dokumenty. Důvody, proč se tak nestalo hned při otevření muzea, můžeme hledat v textu skladatelova dopisu rodině do Poličky ze dne 19. 8. 1934: „*Do Čech přijedeme až na to Brno to jest začátkem prosince tak na mě nečekej k vůli tomu museu. Mohou to zařídit provizorně zatím, dej jim zatím co tam máš z těch kritik nebo plakátu. Ten pult je snad škoda to bys jim mohla jen půjčit. Já bych jim zde jéŝtě vyhledal nějaké další věci že by to mohli potom definitivně upravit, přivezl bych to pak sebou. Jsou tam také nějaké rukopisy, to bys jim také jen zatím půjčila, jako na ukázku. Posílat nic nechci mohlo by se to ztratit, s posíláním balíku je to těžké a snad jim tedy zatím stačí to co tam.*“ (PBM Kr 137).

S mimořádnou péčí a ochotou se však Martinů ujímal všech poličských občanů, kteří z různých důvodů zavítali do Paříže. Od října roku 1934 zde na ročním stipendijním pobytu pobýval Václav Sommer, český divadelní a rozhlasový režisér, teatrolog, esejista a přítel Bohuslava Martinů, synovi poličského obchodníka Karla Baizy Martinů několik měsíců pomáhal hledat v Paříži zaměstnání a stejně tak se věnoval i synovi poličského majitele vinárny Jana Filipiho, který se v Paříži pokoušel narukovat do cizinecké legie. Bohatá byla i skladatelova korespondence s Poličany, kromě rodiny Sommerovy si v této době vyměňoval dopisy s kapelníkem Josefem Vintrem, knihkupcem Václavem Karlem Ripplem, učitelem Karlem Jančem či architektem Bohuslavem Šmídem. Ten se svou rodinou bydlel do srpna 1934

he himself lacked any exact records of his older compositions. He therefore accompanied the rough list of compositions he sent to Polička (PBM Na 13) with the comment: *"Do you know what they need the information for. I am writing it again because a lot of it is pointless so let Maŕka sort it out and submit it, let her ask them what it is for. But the performance dates are not accurate, so if you have the programmes do check whether they match, especially the years. I also keep my own records now but the years 23 to 33 are all a muddle in my head."* (PBM Kr 132). The separate exhibition devoted to Bohuslav Martinů was installed in the Polička museum at a later date – Iša Popelka claims 1937 at the latest – and consisted of several display cases containing posters, newspaper cuttings, librettos, photographs, and other documents. The cause for which it was not included in the museum from the outset can be gleaned from the composer's letter to his family from 19 August 1934: *"We will not come to Bohemia until for the Brno event that is in early December so do not wait for me with the museum. They can sort it out temporarily by themselves, give them what you have from those critiques or posters for now. The stand seems a pity you could just lend it to them. I would find some other things for them here so they could later arrange it definitively, I would bring it with me. There are some manuscripts there as well, you would also only loan those to them, as a sample. I do not want to send anything it could get lost, sending parcels is a problem and hopefully they will make do with what is there for now."* (PBM Kr 137).

Martinů was extraordinarily solicitous and welcoming to any Polička citizen who happened to visit Paris for whatever reason. Václav Sommer, the Czech theatre and radio director, theatrologist, essayist, and friend of Bohuslav Martinů, started a year-long scholarship stay in the French capital in October 1934, while the

v sousedství Martinů v ulici Na Svépomoci a patřil k velmi blízkým přátelům skladatelovy rodiny. V letech 1933–1934 v Poličce (dnešní ulice E. Beneše) vybudoval pozoruhodnou funkcionalistickou vilu, do níž kromě své rodiny přestěhoval i kanceláře své stavební firmy. V červnu 1934 píše Martinů rodině do Poličky: „*U Šmídů to musejí mít krásné, to se tam podíváme až přijedem.*“ (PBM Kr 133). Tzv. Šmídova vila patří dodnes mezi nejvýznamnější architektonické památky Poličky a od roku 1987 je uznána památkově chráněným objektem.

S listopadem roku 1934 přichází manželům Martinů nová starost: „[…] *myslím že se budeme muset stěhovat, což je opravdu mrzuté, zase hledat něco nového. Myslím že se to zde bude bořit a budou stavět činžáky. Tak si dovedete představit že nás to moc netěší a máme s tím starosti, zase hledat něco nového, tak hezký domek se zahrádkou už asi nenajdeme.*“ (PBM Kr 145). Dřevěný domek zasazený do zeleně na rue de Vanves 172 ve 14. pařížském okrese v těsném sousedství českých přátel, výtvarníků Jana Zrzavého a Františka Tichého, který zachytil Nezval ve své básni *Domek u Plaisance*, se manželům Martinů opouštět nechtělo. Byl to ale tentýž domek, kde na počátku roku 1933 prodělala Charlotte těžký zápal plic a o němž v lednu roku 1934 své švagrové do Poličky napsala: „[…] *mais notre petite maison n est pas faite pour l hiver* […].“[2] (PBM Kr 123). Vystěhovat se manželé Martinů museli ještě před svým odjezdem do Prahy, který v souvislosti s ohlášenou premiérou opery *Hry o Marii*, H 236, v Zemském divadle v Brně plánovali na začátek prosince. Najít v tak krátkém čase ideální bydlení se jim však nedařilo: „*Hledáme byt ale je zde teď tak mizerné počasí že skoro nelze ani vyjít z domu, tak je to ne-*

[2] „[…] *ale ten náš domek není stavěný na zimu* […].“

Polička businessman Karel Baiza's son was helped by Martinů with finding a job in the city over the course of several months, similarly to the son of the Polička wine merchant Jan Filipi, who attempted to join the Foreign Legion in Paris. The composer maintained a broad correspondence with his Polička acquaintances; in the given period, he was in touch with the Sommers, the bandmaster Josef Vintr, the bookseller Václav Karel Rippl, the teacher Karel Janč, or the architect Bohuslav Šmíd. The last of these men had lived with his family in the same street as the Martinůs, Na Svépomoci, until August 1934 and was a very close friend of the composer's family. In 1933–1934 he had a remarkable Functionalist villa built in Polička (at what is now E. Beneše), which he moved into with his family and which also housed the office of his construction company. In June 1934 Martinů wrote to his family: *"It must be pretty at the Šmíds, we will stop by there when we visit."* (PBM Kr 133). Šmíd Villa, as it is called, is still a major architectonic landmark of Polička, and it is a listed building that was placed under heritage protection in 1987.

November 1934 brought new worries to the Martinůs: "[…] *I think we will have to move, which is a real bummer, to have to look for something new again. I think it will be knocked down here and tenement houses built instead. So you can imagine we are not exactly thrilled and are worried about it, to have to look for something new again, we will not find another such pretty house and garden."* (PBM Kr 145). The married couple was loath to part with the verdant surroundings of their wooden house at rue de Vanves 172 in the 14th arrondissement of Paris, in the direct vicinity of their Czech friends, the artists Jan Zrzavý and František Tichý, which is depicted in Nezval's poem *Domek u Plaisance* [The House at Plaisance]. However, it was also the same house in which Charlotte had contracted a severe case of

příjemné, stále prší a bláta je všude. Ale snad něco najdeme teď je bytu prázdných moc a domácí jdou hodně s cenami dolu. Ale bude se nám ovšem stýskat po zahrádce, tak hledáme zdali bychom zase nenašli nějaký domek z malou zahrádkou máme hodně těch růží a květin bylo by to škoda aby to zhynulo. Jenomže to je dost těžké něco takového najít aby to bylo levné." (PBM Kr 146). Z brněnského divadla koncem listopadu přichází zpráva o odložení premiéry na leden, což zkomplikovalo nejen plánovaný odjezd manželů Martinů do Československa: „*Píšou mi z Brna že premiera přijde až v půl ledna, že to dá mnoho práce a regisér jim odjel na nějaký čas do Yugoslavie. To mi kazí všechny plány, protože takhle se to už opravdu nedostane na to provedení v Praze až snad zase příští saisonu Tak nejsem moc spokojen, v Brně se na tom mnoho nevydělá, počítal jsem hlavně na Prahu, Psal jsem do Brna aby dodrželi první termín k vůli Pražskému provedení ale pochybuji že se to už spraví. Tak mě to moc mrzí a také mi to hodně uškodí co se týče příjmu.*" (PBM Kr 147). Zpráva sice nepříjemná, na druhou stranu však dávala manželům Martinů větší časový prostor pro hledání bytu. Ke stěhování do nového bydliště na 3 passage Richard, Malakoff-Seine tak došlo na začátku ledna roku 1935. Jak se později ukázalo, volba to nebyla šťastná. Dne 18. 9. 1935 píše Martinů z Paříže rodině do Poličky: „*Zde to není k vydržení s tím Radiem, je to celé dny bez přestání, ani na zahrádku už nejdem a v práci mi to vadí. Ale co hlavního, že jsme zkonstatovali když jsme se vrátili z dovolené že nám sem lezou někde od sousedů štěnice. Udělali jsme hned velkou prohlídku a všechno jsme desinfikovali ale to by nám nestalo za to zde zůstat mohlo by se tu u nás usadit v nábytku a pak bychom se toho nezbavili.*" (PBM Kr 167). Hledání nového domo-

pneumonia in early 1933 and which she characterised in a message to her sister-in-law in Polička in January 1934 as "[…] *mais notre petite maison n est pas faite pour l hiver* […]."[2] (PBM Kr 123). The Martinůs were forced to move out before their departure for Prague, which they planned to undertake in early December in connection with the scheduled premiere of *The Plays of Mary*, H236, at the Regional Theatre in Brno. However, they failed to find suitable accommodation at such short notice: "*We are searching for a flat but the weather here is so miserable that one can hardly even leave the house, so it is a nuisance, constant rain and mud all over the place. But hopefully we will find something there are heaps of empty flats right now and the landlords are lowering their prices a lot. But we will miss the garden, so we are looking to see if we might not find another house with a little garden we have a lot of those roses and flowers it would be a pity to let them die. Except it is quite difficult to find something of that sort that would be cheap.*" (PBM Kr 146). In late November the Brno theatre informed the composer that the premiere would be postponed to January, which confounded the Martinůs' plans for Czechoslovakia and beyond: "*They wrote from Brno to say the premiere will not be until mid-January, that it needs a lot of work and the director has gone to Yugoslavia for a while. It messes with all my plans, because like this it really will not make it to the performance in Prague until possibly the following saison. So I am not all too happy, there is not much to be earned in Brno, I was mainly counting on Prague. I wrote to Brno to ask them to honour the first date due to the Prague performance but I doubt it can be fixed. So it is a terrible shame and it will also hurt me a lot with regard to my income.*" (PBM Kr 147). Although this news was unfavourable, it at least gave them more time to find

[2] "[…] *our little house is not built for the winter* […]."

va tentokrát netrvalo příliš dlouho, ve svém dopise ze dne 6. 10. 1935 posílá Martinů do Poličky novou adresu – 31 avenue du Parc Montsouris (dnešní avenue René Coty) ve 14. pařížském okrese. „*Máme dva pokoje s kuchyní, pro nás to stačí, je to ale hodně vysoko za to nemáme naproti žádné sousedy ani Radio a tak doufám že tam bude klid. Také je všude blíž tak uŝetříme na tramvayjích.*“ (PBM Kr 168). Na tomto místě manželé Martinů setrvali až do dubna 1940.

Častěji než obvykle zaznívají koncem roku 1934 skladby Bohuslava Martinů v rozhlase. V pátek 23. 11. 1934 vysílala nizozemská rozhlasová stanice Hilversum *Smyčcový kvartet č. 2*, H 150, v podání Waleson Quartet, v Praze na koncertě přenášeném rozhlasovou stanicí Praha I byl proveden *Half-time*, H 142, v podání orchestru Československého rozhlasu pod taktovkou Otakara Jeremiáše a francouzská stanice Radio Paris vysílala 16. 12. 1934 přímý přenos ceremoniálu odhalení pomníku československých bojovníků padlých ve Francii v letech 1914–1918, v rámci něhož zazněla i *La Rhapsodie*, H 171. Při poslechu rozhlasového přijímače strávili manželé Martinů i Štědrý večer roku 1934, který si ovšem tolik přáli prožít společně s rodinou v Poličce: „[…] *připravilo nás to letos o společné vánoce, zůstali jsme doma a poslouchali jsme radio z celého světa.*“ (PBM Kr 150).

Rok 1935 začal pro Bohuslava Martinů příjemným úspěchem – dne 9. 1. 1935 zazněl v Bruselu *Koncert pro smyčcové kvarteto a orchestr*, H 207. Bylo to první uvedení této skladby v belgické metropoli. Koncert byl přenášen rozhlasem, avšak skladatel přenos, jak sám uvádí, „*nechytil*“.

V polovině ledna 1935 se manželé Martinů konečně vydali na několikrát odloženou cestu do Československa. Jejich pobyt zde se protáhl až do začátku dubna.

a place to rent. They were thus able to move to their new address at 3 passage Richard, Malakoff-Seine, in early January 1935. The choice would soon prove to be unfortunate. On 18 September 1935 Martinů wrote from Paris to his family in Polička: *"The Radio is making it simply insufferable here, days on end without break, we do not even go into the garden any more and it disturbs my work. But the main thing, what we discovered when we returned from our holiday, was that bed bugs have been crawling in from the neighbours somewhere. We immediately conducted a thorough inspection and disinfected everything but it would not be worth for us to stay here they might settle down inside our furniture and then we would never get rid of them."* (PBM Kr 167). This second search for a new home took them much less time, and in his letter from 6 October 1935, the composer informed his family of their subsequent address – 31 avenue du Parc Montsouris (now avenue René Coty) in the 14th arrondissement of Paris. *"We have two rooms with a kitchen, which will suffice, but it is very high up although we do not have any neighbours opposite and no Radio and so I hope it will be peaceful. Everything is much nearer so we will save on tram fares."* (PBM Kr 168). The Martinůs remained there until April 1940.

Bohuslav Martinů's compositions could be heard more frequently than usual on the radio in the last weeks of 1934. On Friday 23 November 1934, the Dutch radio station Hilversum broadcast *String Quartet No. 2*, H 150, by the Waleson Quartet, while a concert of Otakar Jeremiáš conducting the orchestra of the Czechoslovak Radio, which included *Half-time*, H 142, was transmitted live from the Prague I station, and on 16 December 1934 Radio Paris gave a live broadcast of the ceremonial unveiling of the monument to Czechoslovak soldiers fallen in France in 1914–1918, where *La Rhapsodie*, H 171, was performed. The Martinůs also listened to the radio

Tento čas strávili převážně v Praze, kde jim střechu nad hlavou poskytl, jako již mnohokrát předtím, malíř Jan Zrzavý. „*Musím si tedy zatím ještě zaříditi hodně věci tady* […]“ (PBM Kr 152), píše skladatel do Poličky po svém příjezdu do vlasti, a krotí tak netrpělivost, s jakou byl jistě očekáván i doma. Se svými drahými v Poličce pak strávili manželé Martinů větší část února. Zima v té době udeřila v plné síle, jak Martinů sděluje svému příteli Miloši Šafránkovi: „*Taky mrzne uplně nemožně na naši pařížskou povahu, máme ráno 26° pod, chodíme na lýže sáňky a mrzneme.*“ (PBM Kmš 719, Zouhar – Coufalová 2019a, s. 50). Důkazy o zmiňovaných zimních radovánkách se dochovaly dodnes v podobě několika zdařilých fotografií (PBM Fbm 92–96), jedna z nich je použita na obálce této knihy.

Hlavním cílem návštěvy Československa byla osobní účast skladatele na světové premiéře jeho opery *Hry o Marii*, H 236, v Zemském divadle v Brně. Ta se po několika odkladech úspěšně konala dne 23. 2. 1935, a zúčastnily se jí také matka Karolina a sestra Marie Martinů. S tím, že opera „[…] *zde vzbudila velký rozruch* […]“ (PBM Kr 175), i s následnými ohlasy v tisku byl autor evidentně spokojen. Zejména jej svými slovy potěšil a povzbudil Gracian Černušák, který v *Lidových novinách* (roč. 43, č. 100, 24. 2. 1935, ranní vydání, s. 9) napsal, že „*Martinů si dovedl na starších pražských základech ve škole Rousselově a pod vlivem mladé západnické tvorby osvojit parádní, virtuosní techniku, ale ve svých novějších dílech spojuje ji se zdravým českým jádrem své osobnosti způsobem, který zbavuje jeho projevy efektního vnějšího artismu a významně obohacuje vývojovou linii české hudby*“. Do Poličky se manželé Martinů po premiéře již nevrátili a odebrali se opět do Prahy, kde setrvali ještě více než měsíc. „*Ztracím*

on Christmas Eve, though had rather have spent it in the company of their relatives in Polička: "[…] *we lost out on spending Christmas together this year, we stayed at home and listened to the radio from all over the world.*" (PBM Kr 150).

The year 1935 began with a pleasant success for Bohuslav Martinů – on 9 January 1935 his *Concerto for String Quartet and Orchestra*, H207, was introduced to Brussels for the first time. Although the concert was broadcast by radio, as Martinů himself states, the composer "*did not catch*" it.

In mid-January 1935 the Martinůs finally set out on their much-delayed journey to Czechoslovakia, where they remained until the start of April. They spent most of the time in Prague, where they accommodated by the painter Jan Zrzavý, as on numerous previous occasions. "*Thus I still need to sort out a lot of matters here* […]" (PBM Kr 152), the composer wrote to his family in Polička after arriving in the homeland, endeavouring to quell the impatience with which he was no doubt awaited at home. The couple then spent the larger part of February in Polička with their closest relations. Winter was in full tilt, as Martinů remarked in a letter to his friend Miloš Šafránek: "*It's freezing here, far too cold for Parisians like us, it is 26° <u>below</u> in the morning. We are skiing, sledging and shivering.*" (PBM Kmš 719, Zouhar – Coufalová 2019b, p. 54). The winter merriment is evidenced by a number of effective extant photographs (PBM Fbm 92–96), one of which is shown on the cover of this book.

The main reason for the visit to Czechoslovakia was the composer's personal participation in the world premiere of his opera *The Plays of Mary*, H236, at the Regional Theatre in Brno. The production was successfully opened after several delays on 23 February 1935, with Martinů's mother Karolina and sister Marie also in attendance. The

zde mnoho času a zbytečně raději se dám do práce pořadně a zase doma ve svém. Moc mě to tu unavuje a ani si řádně neodpočinu.“ (PBM Kr 121), stěžuje si Martinů domů v druhé polovině března a v úterý 2. 4. 1935 odjíždí s manželkou zpět do Paříže. Návrat byl také uspíšen smutnými zprávami, které do Prahy dorazily z Vieux Moulin – Charlotte Martinů zemřel bratr Charles Quennehen.

Během pobytu v Praze se objevila možnost nové spolupráce Martinů s básníkem Vítězslavem Nezvalem: „*Budu dělat asi s Nezvalem malou operu pro radio.*“ (PBM Kr 153). Do kompozice rozhlasové jednoaktové opery *Hlas lesa*, H 243, se skladatel následně pustil na konci dubna a již 7. 5. 1935 oznámil na pohlednici Vítězslavu Nezvalovi: „*Milý příteli, dokončil jsem Vaši malou operu, myslím že to bude rozkošné* […].“ (vlastník Literární archiv PNP; kopie v IBM, Nez 1935-05-07). Opera v Československém rozhlase poprvé zazněla dne 6. 10. 1935 za řízení Otakara Jeremiáše. Bohuslav Martinů měl možnost si poslechnout až její reprízu dne 18. 10. 1935 a domů poté oznámil: „*Ta malá opera byla hezká a budou ji hráti i zde v Radiu.*“ (PBM Kr 170). Přání, aby byla opera *Hlas lesa*, H 243, přeložena do francouzštiny a uvedena na některé z francouzských rozhlasových stanic, se nakonec nenaplnilo.

„*Také upravím Špalíček pro Radio – Suitu.*“ (PBM Kr 156), sděluje skladatel rodině na konci dubna 1935. Tato úprava či výběr z baletu *Špalíček*, H 214 I, zazněly v Československém rozhlase dne 21. 8. 1935. Provedení „*baletní suity*“ Martinů neměl možnost slyšet, neboť právě v té době pobýval na dovolené v italských Alpách a v hotelu, ve kterém byli manželé Martinů ubytováni, nebyl rozhlasový přijímač. Na konci dubna 1935 se pro balet *Špalíček*, H 214 I, začala utvářet ještě jiná zajímavá příležitost:

composer was clearly satisfied both with how the opera "[…] *caused a big sensation here* […]" (PBM Kr 175) and with its subsequent reception in the press. He was especially pleased and encouraged by Gracian Černušák, who wrote in *Lidové noviny* (Vol. 43, No. 100, 24 February 1935, morning edition, p. 9) that *"Martinů managed to build on his older Prague foundations under the tuition of Roussel and the influence of youthful Western works to master a spectacular, virtuosic technique, but in his newer compositions he combines it with the healthy Czech fundament of his personality in a manner that frees his expressions of ostentatious external artism and significantly enriches the developmental direction of Czech music"*. Bohuslav and Charlotte Martinů did not return to Poličká after the premiere, instead travelling to Prague, where they remained for more than a month. *"I am losing a lot of time here and needlessly I would rather get some proper work done at home in my own place. It is exhausting here and I cannot even rest properly"* (PBM Kr 121), Martinů complained in a letter home in the second half of March. On Tuesday 2 April 1935, he and his wife set out back to Paris. Their departure was hastened by tragic news from Vieux Moulin – Charlotte Martinů's brother Charles Quennehen had died.

While yet in Prague, Martinů had explored the possibility of further collaborating with the poet Vítězslav Nezval: *"I will probably be writing a small opera for the radio with Nezval."* (PBM Kr 153). The composer then got down to work on the one-act radio opera *The Voice of the Forest*, H 243, towards the end of April, informing Vítězslav Nezval by postcard already on 7 May 1935: *"Dear friend, I have completed your little opera, I think it will be adorable* […]." (Property of the Literary Archives of PNP; copy at IBM, Nez 1935-05-07). The opera was premiered on Czechoslovak Radio on 6 October 1935 under the baton of Otakar Jeremiáš. Bohuslav Martinů

„Špalíček je teď ve Velké Opeře, ředitel si vyžádal partituru chce se na ni podívat. Moc si od toho neslibuji ale bude to dobré že má zájem, pro druhé věci.“ (PBM Kr 156). Očekávání nebyla velká, i přesto se Martinů s podporou Miloše Šafránka snažil přitáhnout pozornost ředitele L'Opéra national de Paris Jacquese Rouchého ke svým kompozicím. *„Je to vlastně spíše oficielní a mezi legací a divadlem a Praha to se ví že bude žádat spíše něco od Smetany a Dvořáka. Ale může se i stát že se ředitel rozhodne pro mne, to byť byla ovšem v národě sensace.“* (PBM Kr 159). Senzace se však nekonala a balet *Špalíček*, H 214 I, na prknech přední pařížské scény uveden nebyl.

Dne 2. 5. 1935 se v Zemském divadle v Brně po šesti uvedeních konala derniéra opery *Hry o Marii*, H 236. Československý rozhlas toto představení přenášel živě, avšak pouze jeho druhou polovinu. Bohuslav Martinů, který vysílání slyšel, i když kvůli bouři jen velmi špatně, byl z tohoto přístupu velmi rozhořčen: *„Protestoval jsem do Radia za to že to nehráli celé, napsal jsem jim dopis který si nedají za rámeček, jsem zvědav jak to oddůvodní, žádal jsem aby mi udali přesné důvody proč se to nehrálo celé.“* (PBM Kr 157). Pracovníci rozhlasu pravděpodobně autorovi nepodali uspokojující odpověď, jak informuje svou rodinu v Poličce hned v následujícím dopise: *„Z Radia mi odpověděli, vykrucují se všelijak ale za to mi poslali honorář jako za celé představení. Ale dosud se mnou nejsou hotovi.“* (PBM Kr 158). Toto finanční odškodnění pravděpodobně celou záležitost uzavřelo a skladatel se k ní ve své korespondenci již nevracel.

Květen 1935 přinesl Bohuslavu Martinů další velký mezinárodní úspěch. Dne 21. 5. 1935 zazněl poprvé v Paříži jeho *Smyčcový sextet*, H 224, a to v interpretaci smyčcového kvarteta Pro Arte (Quatuor Pro Arte), které doplnil violista Pierre Grout a violoncelli-

was able to hear a repeat performance on 18 October 1935, which he commented on in a letter to Polička: *"That small opera was nice, and they will play it in the Radio here as well."* (PBM Kr 170). His hope of having *The Voice of the Forest*, H243, translated into French and presented on one of the French radio stations remained unfulfilled.

"I will also arrange the Chap Book for the Radio – as a Suite." (PBM Kr 156), the composer informed his family in late April 1935. This arrangement or selection from the ballet *The Chap-Book*, H214 I, was performed on Czechoslovak Radio on 21 August 1935. Martinů was unable to hear the "*ballet suite*" performed as he was on holiday with his wife in the Italian Alps at the time, and the hotel at which they were accommodated did not have a wireless. In late April 1935, another interesting opportunity began to form for *The Chap-Book*, H214 I: *"The Chap-Book is at the Grand Opera now, the director requested the score to assess it. I do not have my hopes up much but his interest will be good, for other works."* (PBM Kr 156). Although expectations were low, with the help of Miloš Šafránek Martinů endeavoured to draw the attention of Jacques Rouché, director of L'Opéra national de Paris, to his compositions. *"It is mostly official really and between the legation and the theatre and of course Prague will likely request something by Smetana and Dvořák. But it might happen that the director decides in my favour, though that would be a national sensation."* (PBM Kr 159). No sensation took place, however, and *The Chap-Book*, H214 I, was not staged at the leading Paris venue.

On 2 May 1935 the Regional Theatre in Brno gave the closing performance of *The Plays of Mary*, H236, after a run of six. Czechoslovak Radio broadcast the event live, but limited its coverage to the second half. Bohuslav Martinů, who was tuned in to the programme

sta Roger Boulmé. Sám autor byl nadmíru spokojen: *„Měl jsem veliký úspěch s tím sextetem, paní Coolidge měla velkou radost a všem se to moc líbilo, bylo zde mnoho hudebníku, kteří přijeli z Londýna jen na ten koncert. Všichni mi moc gratulovali a vyžádali si moje komposice.“* (PBM Kr 159). A jeho spokojenost umocnila ještě společenská akce, která celé hudební odpoledne završila: *„Paní Coolidge ~~dělala obě~~ nás pozvala k obědu do hotelu Majestic, jeden z nejlepších v Paříži. Bylo tam skoro třicet lidí u stolu, a vsude samé květiny, bylo to nádherné a moc dobře jsme se také najedli.“* (PBM Kr 159).

Ani s příchodem léta Martinů neustává s kompoziční činností. Vedle intenzivní práce na výše zmiňovaném baletu *Paridův soud*, H245, pro Ballets Russes de Monte Carlo se skladatel začal v polovině května zabývat *„sujetem“* pro novou komickou operu *Divadlo za bránou*, H251, inspirovanou italskou commedia dell'arte. Původní přání spolupracovat na libretu opět s Vítězslavem Nezvalem zůstalo tentokrát nevyslyšeno. Na doporučení českého diplomata Ladislava Urbana nakonec část textu zpracoval pěvec Leo Štraus, další části použitých předloh od Jeana Gasparda Deburaua a Molièra si doplnil a upravil Martinů sám. Hudební kompozici díla započal dle Halbreicha (2007, s. 161) v polovině června 1935 a pokračoval až do 30. 4. 1936.

Na začátku července roku 1935 oznamuje Martinů rodině v Poličce: *„Jinak nového nic, seznámil jsem se s jednou dámo Marcelle de Lacour, hraje na klavecin, požádala mne abych ji něco napsal, hraje hodně v Radiu tady a v moc nobl společnostech.“* (PBM Kr 162). Toto seznámení s věhlasnou francouzskou cembalistkou nezůstalo bez uměleckých následků. Již v červnu 1935 pro ni Martinů zkomponoval *Dvě skladby pro cembalo*, H244, a posléze jí věnoval svůj

despite considerable interference caused by a storm, was outraged by the decision: *"I protested to the Radio that they did not play the whole thing, I wrote them a letter they will hardly boast about, I wonder how they will explain themselves, I demanded they give me the precise reasons why it was not performed whole."* (PBM Kr 157). The radio's employees appear to have provided a less--than-satisfactory explanation, as he announced in his very next letter to Poličkа: *"They have replied from the Radio, they make all kinds of excuses but they have sent me my fee as for the full performance. But they are not done with me yet."* (PBM Kr 158). The financial compensation appears to have in fact concluded the matter, because the composer made no further mention of it in his correspondence.

In May 1935 Bohuslav Martinů celebrated another great international success. His *String Sextet*, H 224, was performed in Paris for the first time on 21 May 1935 by the Pro Arte Quartet (Quatuor Pro Arte), which was joined by the violist Pierre Grout and the cellist Roger Boulmé. The composer was immensely pleased: *"I enjoyed great success with that sextet, Mrs Coolidge was overjoyed and everyone liked it a lot, lots of musicians were here from London who came just for the concert. Everyone congratulated me a lot and asked me for compositions."* (PBM Kr 159). His contentment was augmented by the banquet that directly followed the music event: *"Mrs Coolidge ~~made lu~~ invited us for lunch to Hotel Majestic, one of the best in Paris. There were almost thirty people around the table, and flowers everywhere, it was magnificent and we had an excellent meal as well."* (PBM Kr 159).

Martinů did not cease composing even with the coming of summer. Besides intense work on the aforementioned ballet *The Judgement of Paris*, H 245, for the Ballets Russes de Monte Carlo, in mid-May 1935 the

Koncert pro cembalo a malý orchestr, H 246, který dokončil 11. 9. 1935. Světové premiéry se tato skladba dočkala 29. 1. 1936 v Paříži.

I v roce 1935 si manželé Martinů dopřáli dovolenou. Po několika dnech strávených na konci července u Charlottiny rodiny ve Vieux Moulin se v polovině srpna rozhodli odcestovat do městečka Courmayeur na úpatí Mont Blancu v italských Alpách a odpočívali zde až do začátku září.

Po návratu z dovolené zastihla Bohuslava Martinů smutná zpráva z Prahy: „*Teď už jsme už zase zpět a nalezl jsem zprávu o úmrtí Ostrčila, byl vlastně ještě mladý, je to letos špatný rok pro hudebníky, když si měl trochu odpočinouti tak musí odejíti.*“ (PBM Kr 166). Hudební skladatel a dirigent Otakar Ostrčil zemřel 20. 8. 1935 a po Josefu Sukovi česká hudba ten rok přišla o další uznávanou osobnost. Po jeho skonu bylo nutné obsadit pozici ředitele Opery Národního divadla v Praze, kterou Ostrčil po mnoho let zastával. To se neobešlo bez tvrdých názorových střetů a lítých bojů na stránkách (nejen) hudebního tisku. V říjnu 1935 byl na pozici „správce Opery Národního divadla v Praze“ jmenován přední český dirigent Václav Talich. Tato informace patrně vyvolala jistý údiv členů rodiny Martinů v Poličce, na který ve svém dopise skladatel reaguje: „*Nevím co máte s tím překvapením ohledně volby Talicha, právě naopak by bylo překvapení kdyby to nebyl dostal, on je přece jediná osobnost která to mohla dostat Jeremiáše protěžovali kamarádi v novinách co mohli a přece jim to nic platno nebylo.*“ (PBM Kr 169).

Jmenování Václava Talicha do vedení Opery Národního divadla v Praze představovalo pro Bohuslava Martinů jednoznačně pozitivní zprávu. „*To je dobře a pro mě také, to budu míti velkou oporu.*“ (PBM Kr 169), píše domů a později dodává: „*Také že je teď*

composer began to consider a *"sujet"* for the new comic opera *Theatre Behind the Gate*, H 251, inspired by Italian commedia dell'arte. His initial wish of creating the libretto together with Vítězslav Nezval was left unheard this time. On the recommendation of the Czech diplomat Ladislav Urban, he finally found an acceptable substitute in the singer Leo Štraus, whose text was further supplemented with source material from Jean Gaspard Deburau and Molière, which Martinů adapted himself. Halbreich (2007, p. 161) dates the beginning of work on the musical setting to mid-June 1935, and it was not completed until 30 April 1936.

In early July 1935 Martinů informed his family in Polička: *"Nothing new otherwise, I met a lady called Marcelle de Lacour, she plays the clavecin, she asked me to write something for her, she performs in the Radio here a lot and in very high society."* (PBM Kr 162). This introduction to the famed French harpsichordist was not without artistic consequences. Martinů had already composed *Two Pieces for Harpsichord*, H 244, for her in June 1935, and he later dedicated to her his *Concerto for Harpsichord and Small Orchestra*, H 246, which he finished on 11 September 1935. The composition received its world premiere in Paris on 29 January 1936.

The Martinůs treated themselves to a holiday in 1935 as well. Besides spending a few days with Charlotte's family in Vieux Moulin at the end of July, in mid-August they decided to head out to Courmayeur, a little town at the foot of Mont Blanc in the Italian Alps, where they remained until the start of September.

Some sad news from Prague awaited Bohuslav Martinů upon returning to Paris: *"We are back now and I read the news about Ostrčil's death, he was quite young still, it is a bad year for musicians, when he was to get a bit of rest he departed."* (PBM Kr 166). The composer and conductor Otakar Ostrčil died on 20 August 1935, and the Czech

Talich chefem v N. divadle, tak mi půjde na ruku […] *a tak doufám že ty Hry o Marii se budou hodně hrát a že to zase bude nový trumf.*" (PBM Kr 170). Právě otázka uvedení opery *Hry o Marii*, H 236, v Národním divadle v Praze byla toho roku pro Martinů velmi aktuální. Nelibě nesl skutečnost, že kvůli opožděné premiéře opery v Zemském divadle v Brně byla také několikrát odsunuta premiéra v Praze – z podzimu 1935 až na 7. 2. 1936, spokojit se musel také se skutečností, že operu nebude řídit Václav Talich, jak si přál, nýbrž Josef Charvát. Na podzim 1935 však již bylo zřejmé, že vše směřuje ke zdárnému konci: „[…] *píše mi ředitelství že všichni to studují s velkou láskou a že se jim to moc líbí.*" (PBM Kr 169).

Vedle všech pracovních starostí neutuchá ani zájem Bohuslava Martinů o společenské a kulturní dění v rodné Poličce. „*Jak pak dopadli Pašije?*" dotazuje se na konci dubna (PBM Kr 156) na průběh příprav a uvedení *Pašijových her* od Msgr. Paulyho, kterých se zúčastnilo až 200 účinkujících. Na přípravě dekorací se coby výtvarník podílel také skladatelův bratr František. Na rok 1935 připadalo také 100. výročí ustavení Řádného divadelního družstva v Poličce a ozvuky oslav dolehly až do Paříže – dne 20. 7. 1935 bylo v Tylově domě pod názvem *Obrazy a lidé z dějin Poličky* prezentováno slavnostní pásmo několika divadelních her a dne 28. 9. 1935 byla tamtéž uvedena hra s názvem *Drašar*. Jednalo se o dramatizaci románu Terézy Novákové, kterou vytvořil profesor poličského gymnázia Karel Stránský. „*Jak pak dopadl Drašar?*" vyzvídá Martinů. „*Mělo to jistě úspěch, Poličská historie.*" (PBM Kr 168). V květnu také vyhověl přání svého přítele Jana Jílka: „[…] *posílám tedy ten příspěvek pro Jeníčka, pošlete mu to, jsou to vzpomínky na věž. Myslím že se jim to bude hodit.*" (PBM Kr 158). Vzpomínka na dětství se měla „*hodit*"

music community thus suffered a second serious blow that year after the loss of Josef Suk. Ostrčil's death caused his long-held post of chief of the Opera of the National Theatre to go vacant. This led to a divisive conflict and intense disputes conducted within the music press and beyond. In October 1935 the function of "administrator of the Opera of the National Theatre in Prague" was entrusted to the leading Czech conductor Václav Talich. The information seems to have caused some surprise to Martinů's relatives in Polička, based on the composer's response in his letter to them: *"I do not know why you are surprised about Talich's appointment, on the contrary it would have been surprising if he had not got it, he is the only person who could have got it Jeremiáš was promoted by his pals in the newspapers as much as possible and yet it was all for nothing."* (PBM Kr 169).

The appointment of Václav Talich to head the Opera of the National Theatre in Prague was an unambiguously favourable turn of events for Bohuslav Martinů. *"That is good and for me also, I will have great support."* (PBM Kr 169), he wrote to his family, later adding: *"Also that Talich is chef at the N. Theatre now, so he will oblige me* […] *and so I hope that those Plays of Mary will be performed a lot and will be a new trump."* (PBM Kr 170). The question of the staging of *The Plays of Mary*, H 236, at the National Theatre in Prague was one of pressing urgency to Martinů. He was annoyed that the delayed premiere of the opera at the Regional Theatre in Brno had also caused its Prague production to be repeatedly postponed – from autumn 1935 to 7 February 1936. He also had to come to terms with the fact that the opera would not be conducted by Václav Talich, as he had wished, but by Josef Charvát. However, by autumn 1935, everything appeared to be lining up smoothly: "[…] *the management tells me that everyone is studying it with much love and that it is very well received."* (PBM Kr 169).

poličskému časopisu Jitřenka, kde však nakonec nebyla publikována. Na veřejnost se dostala až později – v roce 1945 jako soukromý tisk Františka Popelky, roku 1966 jako součást výboru uspořádaného Milošem Šafránkem s názvem *Domov, hudba a svět. Deníky, zápisníky, úvahy a články* a samostatně v roce 1990 pod názvem *Vzpomínka. Psáno z Paříže*.

Ani v roce 1935 Martinů neustává v neúnavné snaze zajistit si dostatek finančních prostředků v podobě stipendií, podpor a skladatelských soutěží. Prostřednictvím svých kontaktů, zejména Miloše Šafránka, tajemníka tiskového odboru na vyslanectví v Paříži, se mu v červenci 1935 podařilo získat podporu ve výši 5 000 Kč od Ministerstva zahraničních věcí ČSR, ve stejné době skladatelově žádosti vyhověla také Kancelář prezidenta republiky a poukázala mu stejnou částku 5 000 Kč. V „hledáčku" Bohuslava Martinů byla toho roku též státní cena, udělovaná u příležitosti oslav státního svátku 28. 10. Zpočátku však převládala skepse: „*Na státní cenu moc nepočítám to oni si rozdělí asi mezi sebe, až budu jednou v Praze tak na tohle budu muset moc dohlížet abych také já z toho něco měl.*" (PBM Kr 169). Nicméně velmi kladný ohlas opery *Hry o Marii*, H 236, zapříčinil, že Martinů roku 1935 skutečně (společně s Vítězslavem Novákem) státní cenu za hudbu obdržel. Martinů tuto skutečnost hodnotí spíše pragmaticky: „*Ta státní cena je také dobrá že se trochu zase v Praze připamatuji že také patřím k nim.*" (PBM Kr 170). A dodává: „*Ta státní cena hodně přispěla, Na penězích to není velký obnos 5000 Kč spíše ta sláva.*" (PBM Kr 171). Zdařilá opera přinesla svému autorovi ještě jeden velký úspěch – na začátku roku 1936 s ní zvítězil v soutěži o cenu Jubilejní nadace Bedřicha Smetany v Brně za rok 1935, čímž rodinný rozpočet obohatil o dalších 8 000 Kč.

Despite his considerable business, Bohuslav Martinů continued to take an interest in the social and cultural happenings in his native Polička. *"How did the Passion go?"* he asked in late April (PBM Kr 156) regarding the preparations and staging of Msgr. Pauly's *The Passion Play* with up to 200 participants. The scenery was prepared in cooperation with the composer's brother František, who was a painter. The year 1935 also marked the 100th anniversary of the founding of the Regular Theatre Cooperative in Polička, and reports of the celebrations reached the town's Paris expatriate – on 20 July 1935 Tyl House was the venue for a celebratory compilation of several plays titled *Tableaux and People from the History of Polička*, and on 28 September 1935 the same location provided the stage for a play called *Drašar*. This was an adaptation of Teréza Nováková's eponymous novel, which was created by the Polička secondary-school teacher Karel Stránský. *"How did Drašar do?"* asked Martinů. *"It was surely a success, Polička History."* (PBM Kr 168). In May he also acquiesced to the request of his friend Jan Jílek: "[…] *I am only sending my contribution for Jeníček, forward it to him, they are memories of the tower. I think they will find them useful."* (PBM Kr 158). His childhood memories were to be *"useful"* to the Polička magazine Jitřenka, although they were not published there in the end. They were finally made public in 1945 as a private print by František Popelka and then in 1966 as part of Miloš Šafránek's compendium *Domov, hudba a svět. Deníky, zápisníky, úvahy a články* [Homeland, Music and the World. Diaries, Notebooks, Essays and Articles], separately also in 1990 as *Vzpomínka. Psáno z Paříže* [A Memory. Written from Paris].

Martinů did not cease his sustained and perseverant efforts to secure sufficient financial means via scholarships, subsidies, and composers' competitions in 1935 either.

Přelom listopadu a prosince 1935 přinesl jednu mimořádnou událost – Česká filharmonie s dirigentem Václavem Talichem se vydala na turné do Londýna, Bruselu a Paříže. Ostře sledovaný zájezd, který byl vnímán jako zásadní propagace české hudební kultury v zahraničí, se v rovině organizační i autorské protnul i s životem Bohuslava Martinů: „[…] *je zde hodně práce s tím zájezdem Filharmonie aby bylo vŝechno dobře připraveno, p. Šafránek má stím hodně starosti a tak mu pomáhám, tak jsem rozběháný a více v městě a na legaci. Talich bude hráti Bagarre,* […] *v pondělí 2. prosince z Komické opery. To se rozumí že mnoho lidí z Prahy do toho strká prsty a tak zde musíme býti stále na stráži.*“ (PBM Kr 171). Úspěch pařížského koncertu, na kterém vedle skladeb Antonína Dvořáka, Bedřicha Smetany a Alberta Roussela zazněla také *La Bagarre*, H 155, Bohuslava Martinů, byl zářivý. „*Měli báječný úspěch a já také s Bagarre*“, *byl přítomen president a vŝelijakých slavnosti na rádnici bylo a na legaci pak byl velký banket v hotelu Ritz pro 80 lidí, ministr ŝkolství mluvil o české hudbě, zkrátka to bylo parádní až na poĉasí, celé tři dny prŝelo bez přestávky, tak hoši z Paříže moc neužili.*“ (PBM Kr 172).

S koncem roku 1935 se přiblížila také další plánovaná cesta Bohuslava Martinů do Československa. Aby měl skladatel „čistý stůl“, ještě 10. 12. 1935 dokončil další rozhlasovou jednoaktovou operu *Veselohra na mostě*, H 247, podle stejnojmenné předlohy Václava Klimenta Klicpery. Do své rodné vlasti odcestoval Martinů tentokrát sám – manželka Charlotte zůstala z finančních důvodů ve Francii: „[…] *ono to stojí moc peněz a myslím že bychom si za to spíše udělali takovou malou dovolenou tady* […].“ (PBM Kr 172). Hlavním účelem cesty byla přítomnost Martinů na premiéře opery *Hry o Marii*,

Through his contacts, especially Miloš Šafránek in his capacity as Czechoslovak press attaché in Paris, he succeeded in obtaining a subsidy to the sum of 5,000 crowns from the Czechoslovak Ministry of Foreign Affairs in July 1935 concurrently with the approval of a different application to the Office of the President of the Republic, which remitted a further 5,000 crowns to the composer. Bohuslav Martinů also had his "sights" on a state award, which was to be designated on the occasion of the state holiday celebrating Czechoslovak independence on 28 October. Martinů was initially sceptical of his prospects: *"I am not really counting on a state award they will split it up among themselves, once I am in Prague I will have to keep a strict eye on this to get something from it as well."* (PBM Kr 169). However, the excellent reception of his opera *The Plays of Mary*, H236, actually caused Martinů to be chosen for the state award for music in 1935 (alongside Vítězslav Novák). Martinů appraised the fact with pragmatism: *"The state award is also good to remind them a bit in Prague that I belong to them as well"* (PBM Kr 170), and later added: *"That state award helped a lot. It is not much in terms of money 5,000 crowns more the glory."* (PBM Kr 171). The successful opera provided its author with one more triumph – in early 1936 it won him the Bedřich Smetana Jubilee Foundation Award for 1935 in Brno, which contributed a very welcome 8,000 crowns to the family budget.

One extraordinary event came to pass at the turn of November and December 1935 – the Czech Philharmonic set out on a tour of London, Brussels, and Paris with the conductor Václav Talich. The intensely scrutinised trip, seen as a fundamental contribution to the advancement of Czech music culture abroad, also intersected with Bohuslav Martinů on a creative and organisational level: "[…] *there is a lot of work with that tour of the Philharmonic so everything is ready as it should*

H236, v Národním divadle v Praze, ke které nakonec po několika odkladech došlo dne 7. 2. 1936. Martinů odjel do Prahy dne 21. 12. 1935, ubytoval se u houslisty Stanislava Nováka, svého blízkého přítele, v ulici V Kolkovně 8 a poté se mohl už jen těšit na návštěvu rodiny v Poličce: *„Také si hned zamlouvám šunkové flíčky na ty se moc těším tak jich hodně nakrájejte.“* (PBM Kr 173).

be, Mr Šafránek is very busy with the matter and so I am helping him, so I am in a constant rush and out in the city and at the legation more. Talich will play the Bagarre, […] *on Monday 2 December from the Comic Opera. Of course many people from Prague are meddling with the matter and so we have to be constantly on guard here."* (PBM Kr 171). The Paris concert, whose programme included works by Antonín Dvořák, Bedřich Smetana, Albert Roussel, and also Martinů's *La Bagarre*, H 155, met with resounding applause. *"They were a fabulous success as was I with the Bagarre", the president attended and all kinds of celebrations were held at the city hall and at the legation there was then a great banquet at the Ritz for 80 people, the education minister spoke about Czech music, in short it was superb except for the weather, it rained without break the whole three days, so the boys did not enjoy much of Paris."* (PBM Kr 172).

As 1935 neared its close, Bohuslav Martinů prepared for his next journey to Czechoslovakia. Not wanting to have any "outstanding" duties, on 10 December 1935 he completed the one-act radio opera *Comedy on the Bridge*, H 247, according to the eponymous play by Václav Kliment Klicpera. This time, Martinů travelled home on his own – his wife Charlotte remained in France for financial reasons: "[…] *it costs a lot of money and I think we should rather spend it on a short holiday here* […]." (PBM Kr 172). The primary goal of the visit was for Martinů to attend the opening performance of *The Plays of Mary*, H 236, at the National Theatre in Prague, which finally took place after several delays on 7 February 1936. The composer set out to Prague on 21 December 1935 and stayed at the house of his friend, the violinist Stanislav Novák, at V Kolkovně 8, from where he would continue to a warm welcome by his family in Polička: *"I am also straight up booking a ham bake I am looking forward to that immensely so make a lot of it."* (PBM Kr 173).

Autoři děkují těm, bez jejichž přispění by tato publikace nevznikla. Především Vítu Zouharovi, Gabriele Coufalové a Radce Rozkovcové za komentáře k textu, všeliké připomínky a korektury. Srdečné díky patří také všem milým Poličanům, zejména Václavu Ripplovi, Ireně Pletichové, Adolfu Kleinovi, Karlu Tesaříkovi a Ellen Slavíkové za vzpomínky a ochotu je s námi sdílet, stejně jako Jindřichu Slavíkovi a Ellen Erbesové za pomoc při přípravě a realizaci terénního výzkumu v Poličce, Ivanu a Bohuslavu Šmídovým a Soně Kytlicové za poskytnutí dokumentů z jejich rodinného archivu, Stanislavu Konečnému za pomoc při bádání v matrikách a archivních fondech, Pavle Juklové a Davidu Junkovi za umožnění přístupu k pramenům a udělení souhlasu s jejich publikováním, Monice Holé, Lucii Jirglové, Išovi Popelkovi, ale také Jaroslavu Mihulemu, Aleši Březinovi, Martinu Flašarovi, Zoje Seyčkové, Martinu Ledvinkovi, Marii a Ivě Hájkovým, Evě Charvátové, Pavlíně Landové, Josefině Panenkové a Jitce Novákové za upřesňující informace. Děkujeme také Adamu Prentisovi za anglický překlad všech částí knihy, Jiřímu Malaníkovi za přepis a překlad textů z francouzštiny a Davidu Cíglerovi za grafický návrh a vizuální zpracování celé edice.

Jaromír Synek & Gabriela Všetičková
Olomouc, prosinec 2020

The authors of the present edition would like to thank everyone who helped make this book a reality. We are especially grateful to Vít Zouhar, Gabriela Coufalová, and Radka Rozkovcová for all their remarks on the text, comments, and corrections. We thank all our dear friends in Polička, especially Václav Rippl, Irena Pletichová, Adolf Klein, Karel Tesařík, and Ellen Slavíková for willingly sharing their memories with us, also Jindřich Slavík and Ellen Erbesová for helping to prepare and execute our field research in Polička, and Ivan and Bohuslav Šmíd and Soňa Kytlicová for giving us access to documents in their family archives. Our gratitude goes to Stanislav Konečný for help searching through registers and archives, to Pavla Juklová and David Junek for providing access to sources and allowing us to publish them, to Monika Holá, Lucie Jirglová, Iša Popelka, Jaroslav Mihule, Aleš Březina, Martin Flašar, Zoja Seyčková, Martin Ledvinka, Marie and Iva Hájková, Eva Charvátová, Pavlína Landová, Josefina Panenková, and Jitka Nováková for specific information. We also thank Adam Prentis for the English translation of all parts of this book, Jiří Malaník for transcribing and translating the French texts, and David Cígler for the graphic design and typography of the whole edition.

Jaromír Synek & *Gabriela Všetičková*
Olomouc, December 2020

DOPISY

LETTERS